

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας
Σχολή Διοίκηση και Οικονομίας
Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας & Επικοινωνίας Πολιτιστικών & Τουριστικών Μονάδων

Πτυχιακή Εργασία

**« Η εκπαίδευση ΑμεΑ στο μουσειακό
περιβάλλον και η συμβολή των νέων
τεχνολογιών στο μουσειοπαιδαγωγικό έργο »**

Χατζηαναγνώστου Μαρία

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Βίγλη Μαρία

ΠΥΡΓΟΣ 2016

Προσοχή!! Το έντυπο αυτό το βιβλιοδετείτε νηστωμένα στο βιβλίο της πτυχιακής

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω/ουμε ότι είμαι/είμαστε ο/οι συγγραφείς/εις αυτής της εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα/είχαμε για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία.

Επίσης, έχω/έχουμε αναφέρει τις οποίες πηγές από τις οποίες έκανα /κόναμε χρήση δεδομένων, ιδεών η λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ακόμη δηλώνω/ουμε ότι αυτή η γραπτή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα/εμάς προσωπικά και αποκλειστικά και ειδικά για την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία ότι θα αναλάβω/ουμε πλήρως τις συνέπειες εάν η εργασία αυτή αποδειχτεί ότι δεν μου/μας ανήκει.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 1

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΧΑΤΖΗΠΑΡΑΣΚΕΥΕΤΣΥ ΜΑΡΙΑ

194

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 2

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ 3

ΑΡΙΘ.ΜΗΤΡΩΟΥ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την παρούσα πτυχιακή εργασία ολοκληρώνεται ο κύκλος των προπτυχιακών μου σπουδών στο τμήμα «Μουσειολογία, Μουσειογραφία & Σχεδιασμός Εκθέσεων» Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας - παράρτημα Πύργου. Τον Σεπτέμβριο του 2013 εντάχθηκα αυτοδίκαια στο τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και τουριστικών μονάδων Τ.Ε.Ι Δυτικής Ελλάδας, βάσει των διατάξεων του άρθρου 4 του Π.Δ 94/2013.

Το θέμα της εργασίας προέκυψε από προσωπική επιλογή στην προσπάθειά μου να τονίσω τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων και την αναγκαιότητα ύπαρξής τους στην ζωή μας. Η εργασία πραγματεύεται την πρόσβαση των διαφορετικών ομάδων κοινού στο μουσείο και την μάστιγα του κοινωνικού αποκλεισμού που ξεκίνησε το 1974, δίνοντας το έναυσμα στα μουσεία ανά τον κόσμο να συμβάλουν στην καταπολέμησή της. Ακόμη αναφέρεται ο υποστηρικτικός ρόλος των νέων τεχνολογιών στα εκπαιδευτικά προγράμματα γενικότερα αλλά και ειδικότερα στα ΑμεΑ.

Τέλος θα ήθελα να αναφέρω την μοναδική δυσκολία στην συγγραφή της πτυχιακής και αυτή είναι η μη επαρκής βιβλιογραφία σε ό,τι αφορά τα ΑμεΑ και την ένταξή τους στα μουσεία. Ως εκ τούτου, η εργασία στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό σε στοιχεία που αντλήθηκαν από το βιβλίο : «Ημερίδα: Μουσεία & Άτομα με Αναπηρίες, Εμπειρίες και Προοπτικές, Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας & Κοινωνικής Πολιτικής – Υπουργείο Πολιτισμού» Αθήνα, Gutenberg, 1997.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εν λόγω εργασία εκπονήθηκε με στόχο να μελετήσει την άρρηκτη σχέση του μουσείου με την εκπαίδευση και ειδικότερα την επιρροή που ασκεί στα Άτομα με Αναπηρίες και στις αποκλίνουσες ομάδες.

Μέσα από ιστορικές αναδρομές σε Ελλάδα και Εξωτερικό παρουσιάζονται συνοπτικά αλλά με σαφήνεια οι πορείες α) εξέλιξης των μουσείων ώστε να αναδειχθούν και ανακηρυχθούν εκπαιδευτικοί χώροι και της β) ένταξης ΑμεΑ στους μουσειολογικούς χώρους. Ακολουθούν ενδεικτικά κάποια μουσεία της Ελλάδος και του Εξωτερικού με συμμετοχή ΑμεΑ στα εκπαιδευτικά τους προγράμματα.

Επιπροσθέτως, γίνεται αναφορά σε ξεχωριστό κεφάλαιο το σκεπτικό με το οποίο οι νέες τεχνολογίες κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος στα μουσεία. Επιπλέον, περιγράφεται η σημαντικότητα τους στα εκπαιδευτικά προγράμματα γενικότερα αλλά και ειδικότερα σε σχέση με τα ΑμεΑ, δίνοντας συγκεκριμένα παραδείγματα του εξωτερικού.

Η εργασία κλείνει παρουσιάζοντας τρία ελληνικά μουσεία, κατόπιν προσωπικής επιλογής, (Αφής, Εθνικό Αρχαιολογικό και Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα) τα οποία ασχολούνται επιμελώς, ενεργώς και διαρκώς με τα ΑμεΑ και έχουν ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα. Στο τέλος κάθε μουσείου παρατίθενται οι εντυπώσεις μου έτσι όπως τις βίωσα παρευρισκόμενη στα εκπαιδευτικά τους προγράμματα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ιδιαίτερα ευχαριστώ την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κα Βίγλη Μαρία για την ιδιαίτερη στήριξη , συμβολή και τον χρόνο της. Η υπομονή και καθοδήγησή της επιτέλεσαν σημαντικούς παράγοντες για την εκπόνηση της εργασίας.

Θα ήθελα να απευθύνω τις θερμές ευχαριστίες μου στην κα Αργυρώ Καραβίνου (υπεύθυνη Μουσείου Αφής) και στην κα Δήμητρα Κοκκέβη – Φωτίου (αρχαιολόγος, υπεύθυνη εκπαιδευτικού προγράμματος για άτομα με πρόβλημα ακοής στο ΕΑΜ).

Οι προαναφερθείσες κυρίες βοήθησαν και στήριξαν την προσπάθειά μου με τον μέγιστο δυνατό τρόπο, δείχνοντας άμεσα ενδιαφέρον για την πλήρη ενημέρωσή μου γύρω από τα Άτομα με Αναπηρίες και πρόθυμα με κατηύθυναν στον τρόπο ένταξής τους από τα μουσεία τους. Η φιλοξενία στο χώρο τους ήταν κάτι παραπάνω από φιλική και πολύτιμη.

Ευχαριστίες οφείλω και στους δικούς μου ανθρώπους που είναι πάντα δίπλα μου.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

- ο Μουσειολογία
- ο Εκπαίδευση
- ο Είδη κοινού
- ο Κοινωνικός Αποκλεισμός
- ο ΑμεΑ ορολογία
- ο Ένταξη ΑμεΑ
- ο Νέες Τεχνολογίες
- ο Εκπαιδευτικά Προγράμματα
- ο Μουσείο Αφής
- ο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
- ο Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Τι ονομάζουμε Μουσείο	1
Ορισμός Μουσειολογίας.....	2
Η εκπαίδευση στο Μουσείο	3
Ο ρόλος και η δράση του μουσειοπαιδαγωγού	6
Η σημασία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΑμεΑ ΩΣ ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ.....	10
Διαφορετικά είδη κοινού & ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου.....	10
Η σημασία του κοινωνικού αποκλεισμού και η σχέση της με το μουσείο.....	12
Ορολογία ΑμεΑ «άτομα με αναπηρίες»	15
Κατηγορίες ΑμεΑ	16
Ιστορική αναδρομή ένταξης ΑμεΑ στο χώρο των μουσείων	17
Εκπαιδευτικό σχέδιο προσέγγισης ΑμεΑ	19
Η συμβολή των τεχνολογιών στα ΑμεΑ.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΑμεΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΕ «ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΔΟΜΗ»	22
Η πορεία της μουσειοπαιδαγωγικής στην Ελλάδα.....	22
Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.....	23
Μουσείο Μπενάκη	24
Ελληνικό Παιδικό Μουσείο	26
Αναφορικά άλλα μουσεία.....	27
Εξωτερικό.....	29
Ιστορική Εταιρία Σικάγου	30
Ιστορική Εταιρία Σαν Ματέο Σαν Φραντσίσκο	30
Μουσείο Τέχνης Μετροπόλιταν Νέας Υόρκης	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΑΜΕΑ & ΜΟΥΣΕΙΟ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	31
Οι νέες τεχνολογίες στο χώρο του μουσείου	31
Οι νέες τεχνολογίες κ η συμβολή τους στα εκπαιδευτικά προγράμματα	33
ΑμεΑ και η χρήση των νέων τεχνολογιών.....	33

Παραδείγματα Εξωτερικού	34
The Museum of Modern Art (ΜοΜΑ) Νέα Υόρκη	34
Victoria and Albert Museum, Λονδίνο.....	36
The Guggenheim Museums and Foundation, Νέα Υόρκη	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΡΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ.....	39
Φάρος Τυφλών Ελλάδος	39
Μουσείο Αφής.....	41
Διακρίσεις	41
Συλλογές	42
Μουσείο και Α.μ.ε.Α	43
Εκπαιδευτική Δράση του Μουσείου Αφής	44
Εντυπώσεις	47
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.....	48
Ειδικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για κωφούς.....	50
Εντυπώσεις	53
Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα	55
Η μόνιμη συλλογή «Ιωάννης Μπακόπουλος».....	57
Το Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα Αρκαδίας και η συμβολή του στα Α.μ.ε.Α	59
Εντυπώσεις	62
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τι ονομάζουμε Μουσείο

Το μουσείο είναι ένας χώρος του οποίου ο ρόλος βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό υπό συζήτηση. Ξεκίνησε ως μια μετεξέλιξη των ιδιωτικών συλλογών των ευγενών, οι οποίοι συγκέντρωναν αντικείμενα τέχνης, πολύτιμα αντικείμενα, αρχαία ευρήματα ή αξιομνημόνευτα περίεργα αντικείμενα για λόγους γοήτρου, ήδη από τον 15ο – 16ο αιώνα. Πρόκειται για έναν θεσμό της νεοτερικότητας, δηλαδή της Ευρώπης, όπως διαμορφώθηκε μετά την κατάρρευση του κοινωνικού-πολιτικού-οικονομικού συστήματος της φεδουαρχίας (Pearce 2002: 16). Η AAM (American Association of Great Britain) ορίζει το μουσείο ως ίδρυμα που συλλέγει, καταγράφει, εκθέτει, αποθηκεύει και συντηρεί, έργα τέχνης, προϊόντα της επιστήμης και του πολιτισμού, ώστε να είναι διαθέσιμα στο ευρύ κοινό και τους ερευνητές.

Το Υπουργείο Πολιτισμού ανακοινώνει στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης τον ορισμό των μουσείων, έτσι όπως ορίζεται από το ICOM (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων) :

Ως μουσείο ορίζεται η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία.

Στις μέρες μας η δημιουργία ενός μουσείου δεν έχει ως στόχο την ανάδειξη ενός εθνικιστικού ναού γνώσης, όπως υπήρξε το Βρετανικό Μουσείο. Η εξέλιξη του μουσείου το οδήγησε στην δυνατότητα του να στεγάζεται σε αγρόκτημα, σε πλοιάριο, σε ανθρακωρυχείο, σε αποθήκη, σε φυλακή, σε φρούριο, σε εξοχική κατοικία. Παρ'όλα αυτά, με την πάροδο των αιώνων παρατηρούμε θεαματικές αλλαγές στο ρόλο και στον τρόπο λειτουργίας των μουσείων. Κοινός παρανομαστής των αλλαγών είναι η άμεση ανάγκη προσαρμογής στα συμφραζόμενα, στις σχέσεις με την εξουσία, τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα της εποχής. Αυτό που τονίζεται μέσα από αυτές τις προσπάθειες είναι πως το μουσείο κατέχει ιδιαίτερη βαρύτητα, μεγαλύτερη απ'ότι άλλα δημόσια και πολιτιστικά κτίρια (Hooper-Greenhill, 2006:11). Αποτελεί το κριτήριο αξιολόγησης του πολιτιστικού και κοινωνικού επιπέδου μιας χώρας.

Ορισμός Μουσειολογίας

Με τον όρο μουσειολογία εννοείται «το γνωστικό αντικείμενο που μελετά την απαραίτητη μεθοδολογία για την επίλυση όλων των θεωρητικών και πρακτικών θεμάτων που συνδέονται με τις λειτουργίες των μουσείων» (Γκαζή Α-Νούσια Τ.,2003:21). Σύμφωνα με τους Ambrose and Paine 1993:8, «η μουσειολογία είναι η επιστήμη του μουσείου. Έχει να κάνει με την μελέτη της ιστορίας και υπόβαθρου των μουσείων, τον ρόλο του στην κοινωνία, τις τεχνικές συντήρησης των αντικειμένων, τα ειδικά συστήματα προώθησης της έρευνας, τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την οργάνωση της λειτουργίας του. Επιπλέον, καθορίζει τη σχέση του μουσείου με το φυσικό περιβάλλον του και ταξινομεί τα μουσεία σε διάφορες κατηγορίες. Επομένως η μουσειολογία είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη μελέτη των σκοπών και της οργάνωσης των μουσείων.

Η Δρ. Μάρλεν Μούλιου αρχαιολόγος-μουσειολόγος, στο άρθρο της «Εισαγωγή στην Μουσειολογία» (1999), αναφέρει ότι τη διάρκεια της δεκαετίας του 60' ξεκίνησαν οι μουσειακές σπουδές, φτάνοντας στο σήμερα να μετράει πολλά προγράμματα και τμήματα που προσφέρουν μια ευρή γκάμα απόψεων αλλά και εναλλακτικών θεωρητικών και πρακτικών κατευθύνσεων. Ως αποτέλεσμα αυτής της άνθισης υπήρξε και η ανάλογη παραγωγή επιστημονικών βιβλίων, εξειδικευμένων περιοδικών και άρθρων, από τα τέλη της δεκαετίας του 80' και έπειτα, με κυρίαρχο σκοπό να συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη άσκηση του έργου της μουσειολογίας. Η μουσειολογία στην Ελλάδα αντιμετωπίζεται ως επιστημονικό και επαγγελματικό πεδίο από τα μέσα της δεκαετίας του 90'. Στις μέρες μας έχει αποκτήσει φανατικό κοινό με αυξανόμενο ενδιαφέρον για το πεδίο και κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος, κάτι που απαντάται με τις επιτυχημένες εκθέσεις και στα νέα μουσεία.

Συμπερασματικά, η μουσειολογία ορίζεται ως εξής:

Η επιστήμη που εξετάζει σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο ζητήματα προστασίας, ερμηνείας και επικοινωνίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο διαμορφώνεται και πραγματοποιείται η σχέση ανθρώπων και αντικειμένων.

ICOFOM, 1997

Η εκπαίδευση στο Μουσείο

Στο χώρο των μουσείων οι βάσεις για να μπορούμε σήμερα να ταυτίζουμε τους όρους μετάδοση και απόκτηση γνώσεων, δημιουργήθηκαν με την ίδρυση του Μουσείου Αλεξάνδρειας, γνωστό και ως το πρώτο Μουσείο της ανθρωπότητας. Στον συγκεκριμένο χώρο συνδέθηκε η έννοια του χώρου με αυτήν της μετάδοσης και της απόκτησης γνώσεων.

Το 1953 η UNESCO δίνει ιδιαίτερη προσοχή στο άρθρο 27 του Διεθνούς Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αναγνωρίζει την σπουδαιότητα της μουσειακής εκπαίδευσης είτε αυτή αποτελεί ανεξάρτητη πρωτοβουλία, είτε συνεργάζεται με το εκπαιδευτικό σύστημα της κάθε χώρας. Τονίζει ότι είναι απαραίτητη η προσβασιμότητα από όλους χωρίς εξαιρέσεις, ωθώντας τους υφιστάμενους φορείς να ακολουθήσουν τις ανάλογες υπηρεσίες που να προσαρμόζουν ειδικές εκπαιδευτικές διεργασίες / λειτουργίες, ώστε να υπάρχει συνεργασία των μουσείων με τα σχολεία, τα ΜΜΕ, αλλά και με ανάλογα πολιτισμικά ιδρύματα (UNESCO, 13/2/1952).

Το έναυσμα για να δοθεί έμφαση στον εκπαιδευτικό ρόλο του μουσείου, δόθηκε από πέντε ουσιαστικές έρευνες που ξεχωρίζουν για την σημασία τους στην ανάπτυξη της μουσειακής εκπαίδευσης και της αναγνώρισής ως κύριας λειτουργίας των μουσείων.

Βασικές εκθέσεις για την ανάπτυξη της μουσειακής εκπαίδευσης
America's Museums: The Belmont Report (American Association of Museums) 1969
Musées, imagination et education (UNESCO) 1973
Museums for a New Century (American Association of Museums) 1984
Excellence and Equity: Education and the Public Dimension of Museums (American Association of Museums) 1992
A common Wealth: Museums in the Learning Age (UK Museums and Galleries Commission) 1997

(Black, 2009 : 159-160)

Η America's Museums: The Belmont Report (AAM 1969) ξεκίνησε μελέτες πάνω στον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων. Μία από αυτές τις έρευνες ασχολήθηκε με τις συνθήκες και τις αναπηρίες των μουσείων των ΗΠΑ, καταλήγοντας στο αίτημα για αναγνώριση και υποστήριξη του εκπαιδευτικού ρόλου των μουσείων. Έτσι, το 1997 δημιουργήθηκε το Museum Service Act και στην συνέχεια το Ινστιτούτο Υπηρεσιών Μουσείων (σήμερα γνωστό ως Ινστιτούτο Υπηρεσιών Μουσείων και Βιβλιοθηκών), που ενισχύθηκε οικονομικά από την κυβέρνηση με σκοπό να προωθηθεί ο νέος ρόλος των μουσείων στα πλαίσια της δια βίου μάθησης. Αυτός ο σκοπός ενισχύθηκε το 1992 από το American Association of Museums (AAM) με την έκδοση Excellence and Equity: Education and the Public Dimension of Museum. (Graham Black, 2009)

Η εν λόγω έκδοση συνέστησε έναν εκπαιδευτικό ρόλο κεντρικό σε όλες τις δραστηριότητες του μουσείου. Όπως αναγράφεται και στο AAM (1992:25) «η

κοινότητα των μουσείων στις Ηνωμένες Πολιτείες μοιράζεται την ευθύνη με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε ό,τι αφορά την ανάγκη να ενισχυθούν οι ευκαιρίες μάθησης για όλους του πολίτες.». Τα μουσεία στις Ηνωμένες Πολιτείες έθεσαν σαν κύριο στόχο τους την εκπαίδευση στο κέντρο, γεγονός που προκάλεσε την διευρυνση της αντίληψης για τον εκπαιδευτικό ρόλο τους. Κάτι το οποίο αποδεικνύεται έμπρακτα από την έρευνα του Ινστιτούτου Υπηρεσιών Μουσείων και Βιβλιοθηκών, ότι η Αμερική ξοδεύει 148 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο για την εκπαίδευση παιδιών. (Βελιώτη-Γεωργοπούλου & Τουνταςάκη, 1997).

Για το Ηνωμένο Βασίλειο η εξέλιξη στον εκπαιδευτικό τομέα των μουσείων ήρθε μέσα από τρία γεγονότα: από την έκδοση A Common Wealth και «Εκστρατεία για Μάθηση στα Μουσεία, από τις πολιτικές εξελίξεις με την νίκη των Νέων Εργατικών στις εκλογές του 1997 και τέλος από την βαρύτητα που έδωσαν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και στην δια βίου μάθηση. Ο ρόλος της κυβέρνησης ήταν καταλυτικός καθώς χρηματοδότησε εκπαιδευτικά και συμμετοχικά προγράμματα στα εθνικά και περιφερειακά μουσεία. Επιπλέον με την έκδοση *Η εκπαιδευτική δύναμη των μουσείων: όραμα για την παιδεία στα μουσεία (The Learning Power of Museums: A Vision for Museum Education)*, εξέδωσε επίσημη ανακοίνωση για τον ρόλο των μουσείων στις εκπαιδευτικές και κοινωνικά συμμετοχικές πρωτοβουλίες. (Black, 2009:160)

Η κυβέρνηση πιστεύει ότι η εκπαίδευση είναι αναπόσπαστο στοιχείο του ρόλου των μουσείων σήμερα [...]. Το όραμά μας για την νέα χιλιετία είναι τα μουσεία τα οποία εμπνέουν και υποστηρίζουν την κοινωνία μάθησης, προσπαθούν να επικοινωνήσουν με το ευρύτερο δυνατό κοινό.

DCMS και DfEE (2004:4)

Σύμφωνα με την Hooper-Greenhill (2006), στις μέρες μας η μουσειακή εμπειρία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εκπαιδευτική εμπειρία. Έτσι λοιπόν καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως το μουσείο μέσω της ελεύθερης επιλογής του κάθε ατόμου για μάθηση, εκφράζει την δια βίου εκπαίδευση. Η επιτυχία της μουσειακής εκπαίδευσης οφείλεται στην κοινωνική εμπειρία που αποκτά ο επισκέπτης μέσω της επαφής. Ο επισκέπτης γίνεται δέκτης των ερεθισμάτων από την στιγμή που έρχεται σε επαφή με τα αντικείμενα.

Ολοκληρώνοντας, η εκπαίδευση και η πνευματική καλλιέργεια των ανθρώπων ανεξαρτήτως ηλικίας, φυλής ή κοινωνικής τάξης είναι κάποιες από τις σημαντικότερες ιδιότητες του μουσείου. Από την στιγμή που κατοχύρωσαν τον παιδαγωγικό τους ρόλο τα μουσεία ολοένα και τον ενδυναμώνουν προσαρμόζοντας την παιδευτική τους προσφορά σύμφωνα με τις αναπηρίες της κοινωνίας. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται, είτε για σχολεία είτε για οικογένειες, έχουν ως στόχο την εξοικείωση με το μουσειακό χώρο και την επιμόρφωσή τους. Ταυτόχρονα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα μουσεία

προσπαθούν να εμπλουτίσουν με ειδικό παιδευτικό υλικό τις εκθέσεις τους ώστε να είναι πιο ελκυστικές και το κυριότερο πιο κατανοητές στο ευρύ κοινό. (Δαλακούρα Νάγια, πολιτισμός-τέχνες διαχείριση ελεύθερου χρόνου Μουσεία, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων Γενικών Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων)

Ο ρόλος και η δράση του μουσειοπαιδαγωγού

Η μουσειοπαιδαγωγική στον ελλαδικό χώρο μετρά περίπου τριάντα χρόνια και στο 21ο αιώνα πλέον, το μουσείο επιβάλλεται να είναι «μουσείο για όλους». Κάθε μουσείο είναι αναγκαίο να έχει εκπαιδευτικό τμήμα, προκειμένου να γίνει προσιτό στην κοινωνία και να μην αποτελεί χώρο μόνο για ειδικούς. Σε αυτό το τομέα τον καθοριστικό ρόλο κατέχει ο μουσειοπαιδαγωγός ή αλλιώς και εμψυχωτής, ο οποίος - σε συνεργασία πάντα με το υπόλοιπο προσωπικό- προσφέρει την βοήθειά του ώστε να υπολοποιηθούν οι τρεις (3) βασικές μουσειακές λειτουργίες:

1. Η συλλογή
2. Η έκθεση
3. Η εκπαίδευση

Να σημειωθεί ότι η εκπαίδευση είναι ξεχωριστό στοιχείο και δεν θεωρείται συμπλήρωμα των δύο προηγούμενων.

Ο μουσειοπαιδαγωγός, για να μπορέσει να αντιληφθεί πλήρως το κεντρικό νόημα μιας έκθεσης και να κατανοήσει τα μηνύματα που η έκθεση στοχεύει να μεταδώσει στο κοινό, χρειάζεται να είναι παρών από το αρχικό στάδιο του μουσειολογικού σκεπτικού. Συναναστρεφόμενος τους μουσειολόγους, επιμελητές, αρχιτέκτονες και λοιπούς επιστήμονες αποκτά την δυνατότητα να σχεδιάσει ένα άρτιο μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα, κατάλληλα εναρμονισμένο με την έκθεση του μουσείου. Με αυτόν τον τρόπο, το πρόγραμμα θα αποκτήσει νόημα και συνοχή σε σχέση με όσα ήδη έχει μάθει ο επισκέπτης. Επιπλέον, σύμφωνα με τα ομαδικά ή ατομικά ερωτήματα που διατυπώθηκαν θα τους βοηθήσει να δώσουν ερμηνείες και να καταλήξουν σε προσωπικά συμπεράσματα. Τα προγράμματα σχεδιάζονται για μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που επισκέπτονται το μουσείο με το σχολείο τους, αλλά και για μεμονωμένα παιδιά που επισκέπτονται το μουσείο συνοδευόμενα από τους γονείς ή κηδεμόνες τους.

Συγκεκριμένα ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού είναι:

- 1) Να σχεδιάσει και να δομήσει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα προσαρμόζοντας το στις αναπηρίες και το γνωστικό επίπεδο της ηλικιακής ομάδας που απευθύνεται
- 2) να θέσει στόχους που θα προσπαθήσει να πετύχει: τι θέλει να μείνει στα παιδιά από τη μουσειακή αυτή εμπειρία;
- 3) να καλλιεργήσει αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης στο χώρο του μουσείου, να ενθαρρύνει την κοινωνικότητα και την αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών.

- 4) να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα εκπαιδευτικά εργαλεία και τεχνικές ώστε να εμπλέξει τα παιδιά γνωστικά και συναισθηματικά.
- 5) να συνδέσει την επίσκεψη με την καθημερινή ζωή και τα ενδιαφέροντα των παιδιών
- 6) να τους μιλήσει με λόγια απλά για πράγματα οικεία, αλλά και καινούργιες έννοιες.
- 7) με τις κατάλληλες ερωτήσεις να ενεργοποιήσει τη σκέψη, τη φαντασία και το συναίσθημα τους.
- 8) να δείχνει ευελιξία και προσαρμογή στα ερωτήματα και τις αντιδράσεις των παιδιών. Να αναθέτει στα παιδιά πρωτοβουλίες, να φροντίζει αυτά να είναι οι πρωταγωνιστές, αυτός απλά ο συντονιστής. Να ενθαρρύνει την εμπλοκή του σώματος των παιδιών, να τα βοηθήσει να εκφραστούν λεκτικά.

(Τσιώλη, 2016)

Μια σημαντική πληροφορία, είναι ότι μόλις το 2004 ιδρύθηκε στο Βόλο ο Σύλλογος Μουσειοπαιδαγωγών Ελλάδας (Σ.Μ.Ε), με την αποφοίτηση των πρώτων πτυχιούχων Μουσειοπαιδαγωγών από ελληνικό ΑΕΙ και συγκεκριμένα από το Τμήμα Μουσειοπαιδαγωγικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Η ίδρυση του Συλλόγου ήρθε ως επισφράγιση στις προσπάθειες των τελευταίων ετών για αναβάθμιση της παρεχόμενης Μουσειακής Εκπαίδευσης στη χώρα μας και την προώθηση της επιστημονικής και επαγγελματικής ταυτότητας του Μουσειοπαιδαγωγού.

Ανάμεσα στους σκοπούς του συλλόγου, όπως αυτοί ορίζονται από το καταστατικό του, είναι:

- ✓ η αναβάθμιση σε επιστημονικό και πρακτικό επίπεδο της παρεχόμενης στην Ελλάδα εκπαίδευσης στον τομέα της Μουσειοπαιδαγωγικής,
- ✓ η βελτίωση και προαγωγή της Μουσειοπαιδαγωγικής σε κάθε χώρο που υπηρετεί την εκπαίδευση και τον πολιτισμό,
- ✓ η διεκδίκηση αιτημάτων του κλάδου,
- ✓ η συστηματική μελέτη και προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων του κλάδου,
- ✓ η διαρκής βελτίωση της επιστημονικής και επαγγελματικής κατάστασης των μελών του, κ.λπ.

Η επίσημη ιστοσελίδα του Συλλόγου όπου και αντλήθηκαν οι παραπάνω πληροφορίες <http://www.museiopaidegiki.gr> (τελευταία επίσκεψη στις 17/9/2016).

Η σημασία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος

Μπορεί ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα να ποικίλει σε θεματολογία, διάρκεια και κοινό στο οποίο απευθύνεται, αλλά για την σχεδίαση του μελετώνται εκτενώς οι εγκαταστάσεις του μουσείου αλλά και οι δυνατότητες που παρέχει. Ο σκοπός του είναι να τροφοδοτήσει την φαντασία των παιδιών, να ενεργοποιήσει την κριτική τους σκέψη και το ενδιαφέρον τους σε θέματα γενικού περιεχομένου. Η περιήγηση στο μουσειακό χώρο εκτός από τα αισθητικά ερεθίσματα που προσφέρει, βοηθάει και την παρατηρητικότητα τους. Έχει παρατηρηθεί πως μετά το πέρας του εκπαιδευτικού προγράμματος, τα παιδιά έχουν εξοικειωθεί με τον χώρο του μουσείου και επιθυμούν να συνεχίσουν την δημιουργική τους ενασχόληση είτε στο χώρο του σχολείου είτε στο σπίτι. Αναλυτικότερα και συγκεκριμένα, οι στόχοι ενός εκπαιδευτικού είναι:

- 1) Εξοικείωση με το μουσείο ως χώρο και έννοια.
- 2) Βιωματική γνωριμία με την έκθεση
- 3) Δημιουργική έκφραση
- 4) Κοινωνική ενεργοποίηση των παιδιών εντός και εκτός μουσείου
- 5) Ενεργοποίηση ομαδικού πνεύματος και δράσης
- 6) Επαφή με το εικαστικό έργο των καλλιτεχνών (όταν πρόκειται για μουσεία τέχνης)
- 7) Ενίσχυση αυτοπεποίθησης ως προς τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τα εκθέματα
- 8) Σύνδεση των προγραμμάτων με μαθήματα του σχολείου

Προνοείται στο τέλος του εκπαιδευτικού να δίνεται υλικό στα παιδιά που μπορούν να επεξεργαστούν μόνα τους.

Όπως προαναφέραμε, ένα σημαντικό κομμάτι για τον σχεδιασμό ενός προγράμματος είναι το κοινό, πιο ειδικά η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο που θα απευθυνόμαστε.

Έτσι λοιπόν το κοινό, μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε:

- Ø Μεμονωμένους επισκέπτες
- Ø Σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- Ø Εκπαιδευτικούς

- Ø Φοιτητές
- Ø Ομάδες επισκεπτών
- Ø Άτομα με ειδικές αναπηρίες

Και τα εκπαιδευτικά προγράμματα να διακριθούν σε:

- 1) Ξεναγήσεις: παρουσίαση συλλογών από εξειδικευμένο προσωπικό. Αποτελεί απλή και συνηθισμένη πρακτική με στόχο την απόκτηση γνώσεων εστιασμένη στα σημαντικότερα εκθέματα του μουσείου. Απευθύνεται σε όλους και η διάρκεια ποικίλει.
- 2) Εκπαιδευτικά πακέτα: οργανωμένα προγράμματα με συγκεκριμένους στόχους το κοινό Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αξίζει να τονιστεί, ότι αρκετά μουσεία που δέχονται άτομα με ειδικές αναπηρίες ή ευπαθείς ομάδες, προσαρμόζουν τα προγράμματα σύμφωνα με τις αναπηρίες τους. Η διάρκεια και εδώ ποικίλει αλλά ορίζεται στα χρονικά πλαίσια μιας επίσκεψης.
- 3) Σεμινάρια: σαφώς πιο ολοκληρωμένα προγράμματα με μεγαλύτερη χρονική διάρκεια. Απευθύνονται σε όλες τις ηλικίες και προσφέρουν στοχευμένες γνώσεις και τεχνικές.
- 4) Δημιουργικές συναντήσεις: ουσιαστικά πρόκειται για εκδηλώσεις μουσείων με ομιλητές ανθρώπους από τον χώρο των τεχνών. Ανοιχτές συζητήσεις με το κοινό και καλλιτεχνικά εργαστήρια για παιδιά. Στόχος τους είναι η ενεργοποίηση των συμμετεχόντων στα μουσεία. Η εκπαιδευτική δράση που θα λάβει χώρα στο μουσείο δεν είναι απαραίτητο να συνδέεται και με την θεματική του μουσείου. Υπάρχει και το ενδεχόμενο ο λόγος της συνάντησης να αφορά κάποιο θέμα της επικαιρότητας όπου το κοινό χρήζει άμεσης πληροφόρησης. Με αυτό τον τρόπο το μουσείο συνδέεται στο μυαλό του επισκέπτη ως φορέας γνώσεων και πληροφόρησης όχι μόνο πάνω σε καλλιτεχνικά θέματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΑμεΑ ΩΣ ΕΙΔΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΟΙΝΟΥ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

Διαφορετικά είδη κοινού & ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου

Με το πέρασμα των δύο τελευταίων δεκατιών, παρατηρούμε ότι ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου γίνεται ολοένα και πιο σημαντικός. Η εκπαιδευτική διαδικασία έγινε αναπόσπαστο κομμάτι της λειτουργίας του και κυριαρχεί στο στρατηγικό σχεδιασμό. Η φύση του μουσείου είναι να αντιπροσωπεύει έναν ιδανικό τύπο μάθησης, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στα διαφορετικά είδη κοινού, καθώς συνδυάζει την θεωρητική γνώση με την τεκμηρίωση που προσφέρουν τα αντικείμενα.

Πιο ειδικά, διαφορετικό είδος κοινού χαρακτηρίζουμε τα «άτομα με ειδικές αναπηρίες», τα οποία παρουσιάζουν λειτουργικές βλάβες, ανικανότητες, αδυναμίες, αναπηρίες ή συνδυασμό αυτών π.χ. παραπληγικοί, τετραπληγικοί, τυφλοί, κωφοί, άτομα με κινητικές αναπηρίες κ.λπ. Επιπλέον, η κατηγορία «εμποδιζόμενα άτομα» περιλαμβάνει άτομα με ειδικές αναπηρίες, εγκύους, υπερήλικες κ.λπ. και γενικώς εκείνα τα άτομα που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στην αυτόνομη διαβίωση και διακίνηση, εξαιτίας ενός εσφαλμένου ή και παρωχημένου σχεδιασμού κτηρίων, μέσων μαζικής μεταφοράς, εργονομίας εγκαταστάσεων και διαμόρφωσης κοινωφελών χώρων (Πολυχρονίου, 2004). Ο όρος αποκλίνοντες αποδίδεται σε νεαρά άτομα που παρουσιάζουν βασικές ελλείψεις στις δυνατότητες επικοινωνίας, εξαιτίας ψυχολογικών ή κοινωνικών λόγων π.χ. ψυχοκινητικά προβλήματα, πνευματική ή και σωματική αναπηρία, οικογενειακή και πολιτιστική προέλευση, όπως παλιννοστούντες, πρόσφυγες, απόδημοι, τσιγγάνοι, παιδιά ιδρυμάτων κ.λπ.

Συγκεκριμένο παράδειγμα αποκλίνουσας ομάδας είναι αυτό των «Σχολείων Παλιννοστούντων Ελληνοπαίδων, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης». Οι εν λόγω μαθητές επέλεξαν ή χειρότερα αναγκάστηκαν να έρθουν να ζήσουν στην Ελλάδα και να φοιτήσουν σε Ελληνικά σχολεία. Το επίπεδο της ελληνικής γλώσσας που μιλούν είναι ως επί το πλείστον σε πλειοψηφία κάτω του μετρίου. Ενώ το γεγονός πως φέρουν βιώματα άλλων πολιτισμών όπως της Ν. Αφρικής, Ευρώπης, Αμερικής, Αυστραλίας, πρώην Σοβιετικής Ένωσης, Ασίας αλλά και Βόρειας Ήπειρου τους καθιστά ελλειμματικούς γνώστες της ελληνικής παράδοσης και του πολιτισμού γενικότερα. (Βελιώτη-Γεωργοπούλου, & Τουντασάκη, 1997: 63)

Επομένως, ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που αναφέρεται σε μια ειδική ομάδα κοινού έχει παιδοκεντρική – συμμετοχική μορφή. Βασίζεται δηλαδή στην αμφίδρομη και διαπροσωπική σχέση/επικοινωνία ανάμεσα στον εμπνευστή και τον επισκέπτη. Ακολουθείται η «Διαλογική» κατά τον Πλάτωνα διαδικασία της αυτοανακάλυψης, όπου τα παιδιά καλούνται να ανακαλύψουν μόνα τους το μουσειακό χώρο, συνήθως με την βοήθεια ειδικών εντύπων που συμπληρώνουν τα ίδια. Η μέθοδος της

αυτοανακάλυψης αυξάνει τα εσωτερικά κίνητρα και ερεθίσματα για ολοένα και περισσότερη μάθηση, κάνοντας τον μαθητή να διατηρήσει για όσο το δυνατόν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα όσα ο ίδιος ανακάλυψε. Στην περίπτωση που ένα ειδικό σχολείο επισκέπτεται το μουσείο, είναι αναγκαία η προετοιμασία των μαθητών πριν την προκαθορισμένη επίσκεψη. Η ομάδα του μουσείου παρέχει δανειστικό υλικό με διαφάνειες,επεξηγηματικά κείμενα καθώς και προτάσεις για επεξεργασία του θέματος που θα παρακολουθήσουν στο μουσείο, με όλα αυτά να λαμβάνουν χώρα στο σχολικό χώρο. Βλέποντας το πρόγραμμα σφαιρικά, κατανοούμε ότι ο στόχος του είναι η άμεση και διαδραστική επαφή του επισκέπτη με το μουσείο και η ανάπτυξη της παρατηρητικότητας-κρίσης που θα καλλιεργήσει την προσωπική καλλιτεχνική αισθητική.

Έτσι προκύπτει ότι ο στόχος του μουσείου είναι η ενδυνάμωση του ατόμου και η ανάπτυξη των όποιων δεξιότητες μπορεί να διαθέτει. Το μουσείο παρέχει την ικανότητα για ολιστική προσέγγιση του εκθέματος όπου σώμα, μυαλό και πνεύμα, σκέψη και συναίσθημα, φαντασία και πραγματικότητα συνεργάζονται ούτως ώστε να προσφέρουν γνώσεις, εμπειρίες και θετική αντιμετώπιση του εαυτού τους και της ζωής. (Βελιώτη-Γεωργοπούλου, & Τουντασάκη, 1997)

Με βάση τα παραπάνω καταλήγουμε πως, η θεωρία της μουσειοπαιδαγωγικής καταργεί τον παραδοσιακό τρόπο εκπαίδευσης και στοχεύει σε μια ορθολογική διερεύνηση, βάση της οποίας η γνώση δομείται. Αυτή η αντίληψη προκύπτει από την παραδοχή ότι το μουσείο είναι ένα συνεχόμενο εξελικτικό περιβάλλον, το οποίο μεταβάλλεται σύμφωνα με τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Η αλληλένδετη σχέση μεταξύ ανθρώπων με το ιστορικό, πολιτισμικό, κοινωνικό περιβάλλον, δημιουργεί μια γόνιμη και κριτική σκέψη. Γι'αυτό το λόγο, η μουσειοπαιδαγωγική εσωκλείνει στον πυρήνα της μια γκάμα ανθρωπιστικών επιστημών, όπως: η ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η ιστορία τέχνης, η επικοινωνία. Είναι προφανές λοιπόν, ότι ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου αποσκοπεί στη διαμόρφωση μιας σύνθετης σκέψης η οποία θα είναι απόρροια του προβληματισμού από το μουσειακό περιβάλλον.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ενός μουσείου δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία στηρίζεται σε ενεργητικές μεθόδους μάθησης, βάσει των αναγκών και των δυνατοτήτων του κοινού, των χωροταξικών δυνατοτήτων και του αναλυτικού προγράμματος του σχολείου, όταν αφορά σε μαθητές. Κατά συνέπεια, όταν κάνουμε λόγο για «εκπαίδευση στα μουσεία», εννοούμε (Χορταρέα, 2002):

- εκπαίδευση για όλους, ανεξάρτητα από φύλο, ηλικία, καταγωγή και όποια άλλη διάκριση
- εκπαίδευση σε ομάδες, είτε σχολικές είτε ενηλίκων, υπερηλίκων, ατόμων με ειδικές αναπηρίες, ομάδες επισκεπτών κ.λπ

- εκπαίδευση μέσα από την έκθεση, την παρουσίαση συλλογών, την έκδοση ενημερωτικών εντύπων, καταλόγων, CD-ROM κ.λπ.

Η σημασία του κοινωνικού αποκλεισμού και η σχέση της με το μουσείο

Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός» εμφανίζεται το 1974, (Newman και McLean 2000) όμως υποστηρίζουν πως την δεκαετία του 60' στην Γαλλία έγινε λόγος για «περιθωριοποιημένα στρώματα». Με το πέρασμα του καιρού ο όρος άρχισε να αντιπροσωπεύει την διαδικασία διάρρηξης του κοινωνικού συνόλου, παρά στο πιο περιορισμένο και παραδοσιακό πρόβλημα της φτώχειας. Η άποψη αυτή οδήγησε την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1989 στην ίδρυση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητήριου Αντιμετώπισης του Κοινωνικού Αποκλεισμού, σε συνδυασμό με το Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ενσωμάτωσης των Μη Προνομιούχων Κοινωνικών Κατηγοριών. Έως το 2000 λοιπόν, τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν υιοθετήσει κοινούς στόχους για:

- ✓ Διευκόλυνση της απασχόλησης και πρόσβαση απ' όλους στις πηγές γνώσης, στα αγαθά και στις υπηρεσίες.
- ✓ Πρόληψη του κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού
- ✓ Βοήθεια προς τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες
- ✓ Κινητοποίηση όλων των σχετικών φορέων
(Black, 2009: 76-77)

Αν ψάχνουμε για μια σαφή περιγραφή του τι είναι «κοινωνικός αποκλεισμός» θα πρέπει να μεταφερθούμε στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1997 και ειδικότερα στην Ειδική Υπηρεσία Κοινωνικού Αποκλεισμού, η οποία προσδιόρισε την περιθωριοποίηση ως:

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι κάτι το οποίο μπορεί να συμβεί σε οποιοδήποτε. Όμως, κάποιοι άνθρωποι κινδυνεύουν περισσότερο από κάποιους άλλους. Έρευνες έχουν δείξει πως άτομα με συγκεκριμένο περιβάλλον και αντίστοιχες εμπειρίες είναι πιο πιθανό να περιθωριοποιηθούν κοινωνικά. Οι κύριοι αρνητικοί παράγοντες περιλαμβάνουν: χαμηλό εισόδημα, οικογενειακές διαμάχες, να έχει μεγαλώσει σε ίδρυμα, προβλήματα στο σχολείο, να έχει εκτίσει ποινή φυλάκισης, να προέρχεται από κάποια εθνική μειονότητα, να ζεί σε μη προνομιούχα γειτονιά σε αστική ή αγροτική περιοχή, να έχει προβλήματα ψυχικής υγείας, να είναι προχωρημένης ηλικίας ή ανάπηρος. (Cabinet Office, 2001:11 Preventing Social Exclusion: Report by the Social Exclusion Unit)

Αυτό σήμαινε πως είχε έρθει η ώρα να απαντήσουν τα μουσεία στις κριτικές που δέχονταν ότι πρόσφεραν υπηρεσίες μόνο σε ελίτ. Έτσι λοιπόν, έχουμε την παραγωγή κειμένων που τεκμηριώνουν την συγκεκριμένη στρατηγική σε εθνικό επίπεδο.

Ο Sandell είναι ίσως ο κύριος υπέρμαχος της επιρροής που μπορούν να έχουν τα μουσεία στην ομαλή κοινωνική ένταξη:

«Πρόσφατες έρευνες δείχνουν πως τα μουσεία μπορούν να συμβάλλουν στην κοινωνική ενσωμάτωση, σε προσωπικό, κοινοτικό και κοινωνικό επίπεδο. Σε προσωπικό επίπεδο, η ενασχόληση με τα μουσεία μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα, όπως αύξηση της αυτοπεποίθησης, του αυτοσεβασμού και της δημιουργικότητας. Σε κοινοτικό επίπεδο, τα μουσεία μπορούν να παίζουν ρόλο καταλύτη για την κοινωνική ανάπλαση, την ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών ώστε να αναπτύξουν την αυτοπεποίθηση και τις ικανότητές τους. Τέλος, τα μουσεία [...] έχουν την δυναμική να προωθήσουν την ανοχή και τον αμοιβαίο σεβασμό στους κόλπους της κοινότητας, να αμφισβητήσουν τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις». (Sandell, 2003:45)

Ας μελετήσουμε κάποια συγκεκριμένα μουσεία και πώς αντιμετώπισαν τον «κοινωνικό αποκλεισμό». Τη δεκαετία του 1970 οι Ηνωμένες Πολιτείες υπήρξαν πρωτοπόρες ως προς την ανάπτυξη των μουσείων σε φτωχές περιοχές της Νέας Υόρκης, Ουάσινγκτον, Σικάγο κ.α.

Ειδικότερα, το Anacostia ιδρύθηκε το 1967 σε μια περιοχή της Ουάσινγκτον με υψηλό ποσοστό νέγων κατοίκων. Ενδιαφέρον έχει ότι βοήθεια και χρηματική υποστήριξη παρείχε το Ίδρυμα Smithsonian, σε μια μικρή αίθουσα κινηματογράφου εκτός λειτουργίας, μάλιστα ο υπεύθυνος κοινωνικός λειτουργός ήταν μόλις 30 ετών. Το εν λόγω μουσείο χαρακτηρίστηκε ως μουσείο με δημιουργική ροή ιδεών το οποίο δημιουργήθηκε από την ζωή.

Στην συνέχεια την δεκαετία του 1970 και 1980 το Μουσείο Τέχνης της Φιλαδέλφειας και το Μουσείο της πόλης της Νέας Υόρκης, μουσεία συμβατικά, οργάνωσαν εκδηλώσεις και εκθέσεις σε φτωχές περιοχές, χρησιμοποιώντας τις συλλογές του, αλλά το πιο αξιοσημείωτο είναι ότι διένυναν θέματα μείζονος σημασίας όπως ναρκωτικά, βία και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Για την συγκεκριμένη επιτυχία έγραψε ο Alexander:

Τηρήθηκαν προσεκτικά οι βασικές αρχές των προγραμμάτων που είναι προσανατολισμένα προς την τοπική κοινωνία: σεβασμός των επιθυμιών και των ιδεών των ομάδων, προσφορά βοήθειας όπου είναι εφικτό και αν είναι επιθυμητή, περιορισμοί στην (αυτο)προβολή του μουσείου.

Ο Alexander είχε εκφράσει την άποψη ότι τα μουσεία είχαν απήχηση μόνο στους μορφωμένους και συνέλεγαν αντικείμενα που τα εκτιμούσαν αποκλειστικά οι πλούσιοι. Υποστήριζε ότι οι μετανάστες, οι μαύροι, οι φτωχοί και άλλες μειονότητες είχαν αγνοηθεί και ξεχαστεί η πολιτισμική τους συμβολή και αναπηρίες.

Στην απέναντι όχθη, τη δυτική Ευρώπη την δεκαετία του 1970 και αργότερα, η ανάπτυξη της κοινωνικής ιστορίας και βιομηχανικών μουσείων γινόταν με την υποστήριξη των τοπικών κοινωνιών. Η πιο σηματοδοτική αλλαγή της δεκαετίας ήταν

ότι η πολιτική ημερήσια διάταξη ωθούσε τα μουσεία να «αγγίζουν» και κοινωνικά ζητήματα.

Πλέον τα μουσεία διεθνώς συνεχίζουν να θέτουν ως πρωταρχικό στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση. Κοινό ζήτημα είναι οι εκθέσεις και τα προγράμματα να αντιπροσωπεύουν και να συμπεριλαμβάνουν ολόκληρη την κοινωνία.

(Black, 2009: 74-79)

Ορολογία ΑμεΑ «άτομα με αναπηρίες»

Ο ορισμός και η ταξινόμηση της έννοιας "ΑμεΑ" και ειδικά της έννοιας "Νοητική Υστέρηση" εξακολουθούν να παραμένουν ανεπαρκείς και διαφορετικοί για κάθε χώρα. Ένας κοινός ορισμός για όλες τις κατηγορίες καθιστάται δύσκολο να διατυπωθεί, μιας και δεν πρόκειται για μια ομοιογενή ομάδα αναπηριών, λόγω της εγγενούς ή επίκτητης εμφάνισης στα άτομα. Οι προσπάθειες δημιουργίας σχημάτων πολλαπλής ταξινόμησης παραμένουν σε αρχικά στάδια.

Ενδεικτικά, το Συμβούλιο της Ε.Ε (http://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_el/)

και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (<http://www.who.int/en/>) αναφέρουν ότι:

«Αναπηρία είναι το αποτέλεσμα οργανικών ή περιβαλλοντικών αιτιών που δημιουργούν ένα σύνολο εμποδίων σε σημαντικές περιοχές της ζωής ατόμων, όπως η αυτοεξυπηρέτηση, η απασχόληση, η εκπαίδευση, η ψυχαγωγία και η γενικότερη κοινωνική συμμετοχή. Πρόκειται για άτομα με λειτουργικές ελλείψεις ή μειονεξίες, που οφείλονται σε σωματικές, ψυχικές ή διανοητικές βλάβες που περιορίζουν ή αποκλείουν την εκτέλεση μιας δραστηριότητας ή λειτουργίας που θεωρείται φυσιολογικά για ένα κοινό άνθρωπο».

Ο πιο κοινά αποδεκτός ορισμός για τα ΑμεΑ, ο οποίος συχνά αναφέρεται και στα Ευρωπαϊκά Προγράμματα, ορίζεται:

«Τα άτομα με σοβαρές ανεπάρκειες, ανικανότητες ή μειονεξίες, που οφείλονται σε σωματικές βλάβες, συμπεριλαμβανομένων των βλαβών των αισθήσεων, ή σε διανοητικές ή ψυχικές βλάβες οι οποίες περιορίζουν ή αποκλείουν την εκτέλεση δραστηριότητας η οποία θεωρείται κανονική για έναν άνθρωπο».

Επειδή η νοητική υστέρηση είναι και πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν μια ξεχωριστή υποκατηγορία στην γενική έννοια των ΑμεΑ, παραθέτουμε, επίσης, τον δικό της ορισμό.

Στην Ελλάδα ο όρος «Άτομα με ειδικές αναπηρίες» (ΑΜΕΑ) χρησιμοποιούνταν από το 1982 μέχρι την αναθεώρηση του Συντάγματος όπου και αντικαταστάθηκε από τον όρο «Άτομα με Αναπηρίες (ΑμεΑ)» (http://amea-blog.blogspot.gr/2012/09/blog-post_1420.html)

Κατηγορίες ΑμεΑ

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα τον όρο ΑμεΑ είναι απαραίτητο να αναφερθούμε, έστω και επιγραμματικά, στις κατηγορίες που διακρίνονται τα εν λόγω άτομα :

1. Τυφλά & με πρόβλημα όρασης (ΑμΠΟ)
2. Κωφά & βαρήκοα
3. Με κινητικές διαταραχές
4. Με νοητική υστέρηση & μαθησιακές δυσκολίες
5. Με ψυχικές νόσους
6. Επιληπτικά / Χανσενικά
7. Με χρόνια νοσήματα & παραμονή σε ιδρύματα
8. Με διαταραχές από οποιαδήποτε άλλη αιτία
9. Και σε άλλες περιπτώσεις αναπηρίας

Το είδος της εκάστοτε αναπηρίας μπορεί να διακριθεί σε :

- § Εκ γενετής ή επίκτητη
- § Αφανής ή μη εμφανής
- § Μόνιμη ή παροδική
- § Εντυπο-αναπηρίες (print-disabilities)

Ιστορική αναδρομή ένταξης ΑμεΑ στο χώρο των μουσείων

«Σκοπός της ομαλής κοινωνικής ένταξης είναι ο κάθε άνθρωπος να αναγνωρίζεται και να μαθαίνει σαν ένα ολοκληρωμένο άτομο, έτσι ώστε να συμμετέχει ισότιμα σε όλους τους τομείς της κοινωνίας μας». (Ζώνιου-Σιδέρη, 1996:123).

Μετά την δεκαετία του '60, ο παραδοσιακός τρόπος έκθεσης «μουσείο-ναός του αντικειμένου» δεν κατείχε σημαντικό πολιτισμικό ρόλο. Το μουσείο δίνοντας έμφαση στον κοινωνικό του ρόλο, γίνεται εξορισμού ανοικτό στο κοινό. Η ανάγκη αναζήτησης νέων τρόπων έκφρασης της αλληλένδετης σχέσης μουσείο με κοινό, οδηγούν σε καινούργιους τρόπους οργάνωσης έκθεσης. Το μουσειακό αντικείμενο αποτελεί μέρος συνόλου ώστε να γίνει κατανοητή η λειτουργία του στο φυσικό περιβάλλον. Την ίδια περίοδο, ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του μουσείου στρέφει την προσοχή του στα κοινωνικά προβλήματα, όπως η ένταξη των ΑμεΑ. Δημιουργεί ομάδες εργασίας στα πλαίσια ICOM, διεθνή μουσειολογικά συνέδρια αφιερωμένα σε ΑμεΑ και τέλος κυκλοφορούν ειδικές εκδόσεις περιοδικών αφιερωμένα στην ένταξη ΑμεΑ σε μουσειακούς χώρους.

Στην Ελλάδα η αναδιοργάνωση των μουσείων και η αναθεώρηση του μουσειακού θεσμού ξεκινάει την δεκαετία του '70. Ο θεσμός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθιερώθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα από το μουσείο Μπενάκη, τα Χριστούγεννα του 1978 ορμώμενος από το Παγκόσμιο Έτος παιδιού και μάλιστα από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του μουσείου 1979 πραγματοποιούνται επισκεψεις ΑμεΑ. Δίνοντας το έναυσμα λοιπόν, για την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε παιδιά σχολικής ηλικίας δημιουργήθηκε το ζήτημα αντιμετώπισης ΑμεΑ. Οι Μαρία Βελιώτη-Γεωργοπούλου και Ειρήνη Τουντασάκη (ΥΠ.ΠΟ.Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής, 1997:11) μέσα από την εμπειρία τους σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας σε εθνογραφικά μουσεία, κάνουν αναφορά για σημαντικές προσπάθειες ενσωμάτωσης ΑμεΑ στο κοινό. Διοργανώνεται ημερίδα με θέμα : «'Πρόσβαση': Διανοητική, Σωματική, Δια των αισθήσεων » παρουσιάζοντας τα θετικά αλλά και τις αδυναμίες που προκύπτουν για την ένταξη ΑμεΑ. Επίσης, δραστηριοποιούνται η Διεθνής Επιτροπή Αρχιτεκτόνων Μουσείων, δίνοντας λύσεις στα προβλήματα πρόσβασης και το ελληνικό τμήμα ICOM προσφέρει την στήριξή του στα ελληνικά μουσεία. Παράλληλα στα τέλη δεκαετίας '70, η Διεθνής Επιτροπή για την Εκπαιδευτική και Πολιτιστική δράση στα μουσεία ασχολείται με την ανάπτυξη των δυνατοτήτων προσέγγισης της πολιτιστικής κληρονομιάς απ' όλες τις ομάδες κοινού.

Βρισκόμαστε εν έτει 1985, μια χρονιά ορόσημο για την Ελλάδα καθώς η Αθήνα ανακηρύσσεται ως η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, θεσμός που εμπνεύστηκε και καθιέρωσε η Μελίνα Μερκούρη. Το Κέντρο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Διεύθυνσης Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στα Αναφιώτικα Πλάκας ασχολείται με τις ειδικές κατηγορίες κοινού, άτομα δηλαδή που παρεκκλίνουν του γενικού κανόνα. Θα διερευνήσουν τις βασικές ελλείψεις στις δυνατότητες επικοινωνίας και βάση αυτού θα κατηγοριοποιήσουν τους λόγους σε :

- Ψυχολογικούς
- Κοινωνικούς
- Ψυχοκινητικούς
- Πνευματικούς
- Σωματική αναπηρία
- Οικεγειακούς
- Κοινωνική/πολιτιστική προέλευση

Από το 1994 πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά εθνικών μειονοτήτων. Ενώ το 2003 χαρακτηρίζεται ως χρονιά ορόσημο, αφού η Ευρωπαϊκή Ένωση την καθιερώνει ως Ευρωπαϊκό Έτος Ατόμων με Αναπηρίες. Τον επόμενο χρόνο, 2004, η Ελλάδα βρίσκεται στο επίκεντρο του κόσμου να παρακολουθεί τους 28^{ους} Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας. Στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας πραγματοποιείται έκθεση με τίτλο «Στην άλλη όχθη» από 400 καλλιτέχνες με ψυχικές ασθένειες. Την σχολική χρονιά 2006 – 2007 το γραφείο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου συνεργάζεται με το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αθηνών, την μονάδα απεξάρτησης «18 Άνω» και το Ανοιχτό Πρόγραμμα «Διάβαση».

(ΥΠ.ΠΟ., Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής, 1997)

Εκπαιδευτικό σχέδιο προσέγγισης ΑμεΑ

Με γνώμονα την παραπάνω κατηγοροποίηση θα σχεδιάσουν ένα μοντέλο προσέγγισης ΑμεΑ με 4 βασικές φάσεις. Το πρώτο βήμα και το πιο σημαντικό είναι οι συναντήσεις με τον υπεύθυνο παιδιών, εκείνος κατευθύνει τον μουσειοπαιδαγωγό για το πώς θα διαμορφώσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ακολουθεί μια προσωπική ξενάγηση στους χώρους του μουσείου, ώστε να γνωρίσει τις δυνατότητες και αδυναμίες του χώρου. Εν συνεχεία, ενημερώνεται για το γνωστικό αντικείμενο αλλά και για την εκπαιδευτική διαδικασία που θα πραγματοποιηθεί. Τελειώνοντας την επίσκεψη του δέχεται το εποπτικό υλικό και συγκροτείται ομάδα εργασίας μουσειοπαιδαγωγών που στηρίζεται στις πληροφορίες του υπεύθυνου.

Η δεύτερη φάση είναι αντιστρόφως ανάλογη της πρώτης, αφορά την γνωριμία του εκπαιδευτικού με το/την σχολείο/σχολή για γνωριμία. Σε αυτό το στάδιο δημιουργούνται οι πρώτοι προσωπικοί δεσμοί και γνωρίζουν προσωπικά τις ιδιαιτερότητες της ομάδας. Ενημερώνουν οι ίδιοι τα παιδιά για τον χώρο και την διαδρομή που πρόκειται να ακολουθήσουν και περιγράφουν με γλαφυρότητα τους χώρους. Στόχος είναι τα παιδιά να νιώσουν ασφάλεια με την διαδικασία επίσκεψης και να δημιουργηθεί ένα αίσθημα οικειότητας με τον χώρο. Η πρώτη γνωριμία ολοκληρώνεται με τον εκπαιδευτικό και παιδιά να δουλεύουν ασκήσεις εισαγωγής πάνω στο γνωστικό αντικείμενο.

Η τρίτη φάση αφορά την καθεαυτή επίσκεψη στο μουσείο. Τα παιδιά προετοιμασμένα φθάνουν στο χώρο σε προκαθορισμένο ραντεβού. Η διαμονή τους στον χώρο διαρκεί 3 ώρες και αυτό γιατί λαμβάνεται υπόψιν ο μακροσκελής αποχαιρετισμός, η ενδιάμεση ξεκούραση και οι σωματικές αναπηρίες των παιδιών.

Αφού ολοκληρώθει η ξενάγηση και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα βρισκόμαστε στην τέταρτη φάση που αφορά την επιστροφή τους στο σχολείο. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα ουσιαστικά ολοκληρώνεται με τα παιδιά στο σχολείο να ασχολούνται είτε με ζωγραφιές είτε με εργασίες που αφορούν την επίσκεψή τους. Στο μουσείο, μετά το πέρας της διαδικασίας συγκαλείται ολομέλεια μουσειοπαιδαγωγών για την τελική αξιολόγηση.

Πέραν του κυρίαρχου μοντέλου προσέγγισης λαμβάνονται υπόψη διάφορες παράμετροι που οδηγούν σε αναδιαμόρφωση των προγραμμάτων. Έτσι λοιπόν, οι βασικοί σχεδιαστικοί γνώμονες, βάσει των οποίων γίνεται η προσαρμογή προγραμμάτων, είναι οι ακόλουθοι :

1. Περιορισμένες κοινωνικές εμπειρίες των αναπήρων και το χαμηλότερο από το σύνθητες μορφωτικό επίπεδο.
2. Ανασφάλεια και έλλειψη εμπιστοσύνης σε νέες εμπειρίες ή περιβάλλοντα.
3. Ανάγκη για προσωπική σχέση με τον ενήλικα που τα καθοδηγεί

4. Αναγκαία μεταγραφή πληροφοριών που εΐθισται να μεταδίδονται δια όρασης ή ακοής. Απλούστευση νοημάτων και γνώσεων.

Εκτός από τους προαναφερθέντες παράγοντες υπάρχει ένας ιδιαίζων λόγος μετατροπής των προγραμμάτων, και αυτός είναι η διανοητική στέρηση. Η διανοητική στέρηση μπορεί να προκαλέσει συμπτώματα ψυχικής διαταραχής όπως: σύνδρομο ιδρυματισμού, επιθετικότητα, δυσκολία στην πρόσληψη μηνυμάτων και αδυναμία συγκέντρωσης. Αυτό που το καθιστά όμως ξεχωριστό παράγοντα είναι ότι η σχολική ηλικία της ομάδας δεν συμπίπτει με την φυσική ηλικία κάθε παιδιού, επομένως υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις στο βαθμό αναπηρίας. Από την στιγμή ξεπεραστεί αυτό το εμπόδιο και γίνει η ανάλογη μετατροπή του εκπαιδευτικού, η ανάπτυξη των θεματικών ενοτήτων ακολουθεί κυκλική πορεία :

- ✓ Κεντρική ιδέα
- ✓ Ανάπτυξη
- ✓ Ανακεφαλαίωση

(Χρυσουλάκη, 1997:51-53)

Η συμβολή των τεχνολογιών στα ΑμεΑ

Με τον τομέα της τεχνολογίας να αυξάνεται ραγδαία, όλοι οι πολιτισμικοί οργανισμοί παγκοσμίως άρχισαν να ανακαλύπτουν νέες εφαρμογές και να ερευνούν την αξιοποίησή τους. Πολλά μουσεία ή πολιτιστικά ιδρύματα εκμεταλλεύονται τις νέες τεχνολογίες σε διάφορα πεδία όπως της έρευνας / μελέτης εκθεμάτων, της καταλογογράφησης, της επικοινωνίας και κυρίως στο πεδίο της εκπαίδευσης.

Ωστόσο, η αρχική εφαρμογή των τεχνολογιών στόχευε αποκλειστικά στην διαχείριση των μουσειακών συλλογών αλλά και στην τεκμηρίωση τους. Ειδικά διαμορφωμένα και ενημερωμένα συστήματα πληροφοριών έχουν προσφέρει στον έλεγχο της ορολογίας, στη διατήρηση διεθνών προτύπων και στην εύκολη αναζήτηση και ανάκτηση πληροφοριών για μεγάλες συλλογές (Οικονόμου, 2004). Αυτές είναι και οι βάσεις πάνω στις οποίες στηρίχτηκαν και οι υπόλοιπες λειτουργίες του μουσείου όπως είναι ο τρόπος οργάνωσης εκθέσεων, εξυπηρέτηση των ερευνητών μέχρι και τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τη δημιουργία εκδόσεων (Οικονόμου, 2003).

Η εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων αποτελεί ένα μέσο επικοινωνίας μεταξύ του μουσείου και του κοινού, θέτοντας ως στόχο την μετάδοση ποιοτικής γνώσης μέσω της ψυχαγωγίας. Ο θεατής από παθητικός δέκτης γίνεται ενεργός συνομιλητής και αξιοποιεί στοιχεία της προσωπικότητας του. Οι νέες τεχνολογίες λοιπόν, κατέχουν ένα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στο πεδίο της μουσειοπαιδαγωγικής τόσο στο αρχικό στάδιο του σχεδιασμού όσο και στην εφαρμογή των εκπαιδευτικών

προγραμμάτων. Είτε αυτά αφορούν το χώρο του μουσείου, είτε με την δημιουργία ενός τεχνητού περιβάλλοντος μάθησης.

Υπάρχουν συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου η τεχνολογία καθίσταται αναπόσπαστο κομμάτι για την λειτουργία ενός μουσείου. Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, ένα μουσείο θεωρείται πηγή εκπαίδευσης για οποιοδήποτε πολίτη του κόσμου και αυτό που το κάνει ακόμη πιο ιδιαίτερο είναι η χωρίς περιορισμούς πρόσβαση προς όλους του επισκέπτες και κυρίως για ΑμεΑ. Σε αυτό το σημείο κάνουμε λόγο για την λεγόμενη «**υποστηρικτική τεχνολογία**», που ορίζεται ως:

«Οποιοδήποτε αντικείμενο, μέρος εξοπλισμού ή παραγωγικού συστήματος που μπορεί κανείς να προμηθευτεί από το εμπόριο, να προσαρμόσει ή να κατασκευάσει κατά παραγγελία και το οποίο χρησιμοποιείται προκειμένου να αυξήσει ή να βελτιώσει τις λειτουργικές δυνατότητες των ατόμων με ειδικές αναπηρίες. Οποιαδήποτε υπηρεσία η οποία άμεσα υποστηρίζει ένα άτομο με ειδικές αναπηρίες στην επιλογή, προμήθεια ή χρήση κάποιας συσκευής υποστηρικτικής τεχνολογίας».

(Στεφανίδης, 2004: 29)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΑμεΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΕ «ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΔΟΜΗ»

Η πορεία της μουσειοπαιδαγωγικής στην Ελλάδα

Το 1983 ιδρύεται το Ελληνικό Τμήμα του ICOM, που, από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ίδρυσής του, δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Μουσειοπαιδαγωγική και την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους. Το Ελληνικό Τμήμα όπως και το Διεθνές ICOM, παρακολουθούν τις απαιτήσεις των καιρών για το χαρακτήρα και το ρόλο των σύγχρονων μουσείων. Εν έτει 1995-1996, το πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ “Εκπαίδευση και Πολιτισμός” έρχεται να αλλάξει την εκπαιδευτική πολιτική στα σχολεία και παράλληλα να συνδέσει ακόμα περισσότερο το μουσείο με το σχολείο. Η πειραματική εφαρμογή του προγράμματος ολοκληρώνεται το έτος 2002. Ενώ το 2003 εγκαινιάζεται η πιλοτική γενίκευσή του, στο Νομό Χανίων με σκοπό να επεκταθεί σε όλη την Ελλάδα. (Πόπη Ζάχου-Καλκούνου, 2016)

Όπως προαναφέραμε και στην εισαγωγή τα μουσεία ανήκουν στην υπηρεσία του κοινού, χωρίς να αποκλείουν τις ευπαθείς ομάδες, όπως είναι τα ΑμεΑ. Καλείται, λοιπόν, να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σ’ένα διαφοροποιημένο κοινό έχοντας σαν βάση την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 27.1

(http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf)

«Όλοι έχουμε το δικαίωμα να συμμετέχουμε ελεύθερα και να απολαμβάνουμε την καλλιτεχνική και πολιτιστική ζωή την Κοινότητας.»

Εντάσσοντας τα ΑμεΑ στα μουσεία, τους αναγνωρίζουμε το δικαίωμα στην διαφορά και κάνοντας τις απαιτούμενες προσαρμογές τους προσφέρουμε ένα αίσθημα ασφάλειας και αποδοχής. Το μουσείο σέβεται τους ρυθμούς, τις προτιμήσεις και την περιέργεια των εξαιρετικά διαφοροποιημένων επισκεπτών. Άλλωστε, η επιτυχία ενός μουσείου δεν κρίνεται από τον αριθμό επισκεπτών του, αλλά από τον αριθμό επισκεπτών που διδάχθηκε κάτι. Με άλλα λόγια, δεν μετριέται από την έκταση, αλλά από την έκταση που το κοινό διέσχισε με το μυαλό. Αυτό που παρέχει το μουσείο στα ΑμεΑ είναι η πρόσβαση, εννοώντας είτε τη χωρική είτε την νοητική. Στον αρχικό σχεδιασμό ενός μουσείου λαμβάνεται υπόψιν η δυνατότητα κίνησης στο χώρο με υποβοηθούμενα αμαξίδια για άμεση κυκλοφορία. Κατόπιν, σχεδιάζεται η νοητική τους «πρόσβαση» σε όλες τις δραστηριότητες του μουσείου. (Μπενάκη-Πολυδώρου, 1997:111)

Σε ότι αφορά τα μουσεία όπου ενθαρρύνεται η εμπειρία συμμετοχής ΑμεΑ οι συλλογές αποτελούνται από μη εύθραστα αντικείμενα, που είναι απολύτως γερά και δεν έχουν αιχμηρά άκρα. Σε μουσεία ζωντανής ιστορίας παίζουν ακόμη και ρόλους

ιστορικών προσώπων, μιμούμενα τον τρόπο ομιλίας τους και παρουσιάζοντας σκηνές από την καθημερινή ζωή με ήχους, μυρωδιές, γεύσεις.

Στην συνέχεια παρουσιάζονται κάποια ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα με «παραδοσιακή» δομή 3 γνωστών ελληνικών μουσείων έτσι όπως παρουσιάστηκαν στην Ημερίδα «*Μουσεία και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, Εμπειρίες και Προοπτικές, Πρακτικά ημερίδας Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών*» του Κέντρου Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής.

Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης

Το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης είναι αφιερωμένο στη μελέτη και προβολή των αρχαίων πολιτισμών του Αιγαίου και της Κύπρου, με ιδιαίτερη έμφαση στην Κυκλαδική τέχνη της 3ης π.Χ. χιλιετίας. Ιδρύθηκε το 1986, αρχικά για να στεγάσει την ιδιωτική συλλογή του Νικολάου και της Ντόλλης Γουλανδρή και σταδιακά επεκτάθηκε για να φιλοξενήσει και άλλες σημαντικές συλλογές-δωρεές. Τα αντικείμενά του αντιπροσωπεύουν περισσότερα από 5.000 χρόνια πολιτιστικής ιστορίας.

Η συγκρότηση της Συλλογής Ν.Π. Γουλανδρή άρχισε, με άδεια των αρμόδιων κρατικών αρχών, τη δεκαετία του 1960. Η συλλογή απέκτησε διεθνή φήμη και αναγνώριση κυρίως λόγω των σπάνιων κυκλαδικών ευρημάτων (ειδωλίων και μαρμάρινων αγγείων) που περιλάμβανε, και τα οποία δημοσιεύθηκαν για πρώτη φορά το 1968 σε επιστημονικό κατάλογο από τον Καθηγητή Χρίστο Ντούμα. Τον Ιανουάριο του 1992 εγκαινιάστηκε η νέα πτέρυγα, το Μέγαρο Σπαθάτου, έργο του αρχιτέκτονα Ziller. Το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων δημιουργήθηκε τον Οκτώβριο του 1986, τη χρονιά που εγκαινιάστηκε το μουσείο (<http://www.cycladic.gr>).

Περιγραφή εκπαιδευτικού προγράμματος

Επισκέπτες: Ίδρυμα “Θεοτόκος”

Είναι κοινωφελής, μη κερδοσκοπικός και μη κυβερνητικός οργανισμός Ν.Π.Ι.Δ. το οποίο συστάθηκε το 1954 (ΒΔ 212 Τεύχος Α', 08/09/1954) και εποπτεύεται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Ο οργανισμός εξυπηρετεί παιδιά και νέους με Νοητική Υστέρηση και άλλες αναπτυξιακές ανεπάρκειες, καθώς επίσης και τις οικογένειές τους. Στα βασικά χαρακτηριστικά του τρόπου εσωτερικής λειτουργίας και διοίκησης του Ιδρύματος συγκαταλέγονται η δημοκρατική

διαδικασία λήψης αποφάσεων και η διοικητική αυτοτέλεια αυτού. Αποστολή του Ιδρύματος είναι η εκπαίδευση παιδιών και νέων.

Θέμα: Κυκλαδικός Πολιτισμός

Εργαλεία: Αντίγραφα αντικειμένων κυκλαδικής εποχής

- Όπλα, εργαλεία
- Πρώτες ύλες όπως χαλκό, μάρμαρο, οψιδιανό, ελαφρόπετρα, σιτάρι, κριθάρι και πεταλίδες.

Στάδια προγράμματος:

Έγινε περιγραφή και παρουσίαση της καθημερινής ζωής. Ως βοηθούμενα εργαλεία υπήρξαν το αληθινό σιτάρι, το κριθάρι και οι πεταλίδες. Για την απεικόνιση των κατοικίδιων ζώων χρησιμοποιήθηκε ζωομορφικό σκεύος, για τα ειδώλια σμίλες και σφυριά ως απαραίτητα εργαλεία για την κατεργασία μαρμάρου.

Δραστηριότητες

Στα παιδιά δόθηκε πηλός για το σχεδιασμό ειδωλίου και ένα σκεύος προς διακόσμηση.

Τελειώνοντας το πρόγραμμα έγινε μια γρήγορη αναδρομή/επεξεργασία για την αφομοίωση υλικού.

Μουσείο Μπενάκη

Δημιουργείται το 1930 από τον Αντώνη Μπενάκη. Η συλλογή διαθέτει πάνω από 40.000 έργα: από την αρχαιότητα και την εποχή της ρωμαϊκής κυριαρχίας ως τη μεσαιωνική περίοδο του Βυζαντίου, από την πτώση της Κωνσταντινούπολης, την περίοδο της φραγκικής και οθωμανικής κατοχής, ως τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας το 1821, και από την περίοδο της διαμόρφωσης του νέου ελληνικού κράτους ως το 1922, τη χρονιά εκείνη που σημαδεύει η Μικρασιατική Καταστροφή. Ακόμη περιλαμβάνει Ισλαμική συλλογή και αντικείμενα της κινεζικής και προκολομβιανής τέχνης. Το μουσείο στεγάζει Τμήμα Ιστορικών Αρχείων και Εγγράφων, βιβλιοθήκη, φωτογραφικό ερχείο και Τμήμα Τεκμηρίωσης (www.benaki.gr)

Περιγραφή εκπαιδευτικού προγράμματος

A) Επισκέπτες: σχολείο τυφλών (έπισκεψη που πραγματοποιήθηκε το 1986)

Ηλικίες: δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο. Ομάδες 5-6 παιδιών την φορά παρόμοιας ηλικίας.

Χώρος εξαγωγής: γραφείο εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Θέμα: Αρχαία Ελληνική τέχνη.

Εργαλεία: αντίγραφα αντικειμένων αλλά και γνήσια που δεν μπορούσαν να κατεστραφούν.

Δραστηριότητες: ανταλλαγή αντικειμένων μεταξύ παιδιών. Κάθε παιδί έκανε ψηλάφηση αντικειμένου και αναζήτηση για την χρήση του. Κατόπιν περιέγραφε το αντικείμενο και το έδινε στον διπλανό του.

Μέσα στα έπομενα χρόνια το εν λόγω πρόγραμμα εξελίχθηκε με τους επισκέπτες να επιλέγονται κατά τάξη και η παρουσίαση της συλλογής να είναι αντίστοιχη με την ιστορία που διδάσκονται στο σχολείο. Αναμενόμενο ήταν και η αλλαγή χώρου, από το γραφείο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων να μεταβεί στην 1η αίθουσα. Η έναρξη της συζήτησης γίνεται με την ιστορία του Αντώνη Μπενάκη και σαφέστατα υπήρξε αναφορά στην Πηνελόπη Δέλτα και το βιβλίο της «Ο Τρελαντώνης», αποσπώντας την προσύλωση και την θετική ανταπόκριση των παιδιών. Το κύμα αλλαγών δεν βρήκε ανεπηρέαστες και τις δραστηριότητες, οι οποίες λάμβαναν δράση στον ανάλογο χώρο με το θέμα. Η ψηλάφηση δεν περιορίστηκε σε συγκεκριμένα αντικείμενα αλλά επεκτάθηκε σε ολόκληρο το χώρο, δίνοντας την ικανοποίηση στα παιδιά να ψηλαφίσουν προθήκες, τζάμια, μαρμάρια ανάγλυφα και ξυλόγλυπτα έπιπλα από τα οποία ο ήχος υπήρξε βοηθητικό εργαλείο κατανόησης.

Η επιτυχία του εξελιγμένου, πλέον, προγράμματος οφείλεται στο ότι τις ίδιες δραστηριότητες πραγματοποίησε ο μουσειοπαιδαγωγός πριν την επίσκεψη. Η προσπάθεια να κατανοήσει ένα μουσειακό αντικείμενο με μόνο αισθητήριο όργανο την αφή, του έδωσε την ευκαιρία να γνωρίσει την αίσθηση της ψηλάφησης και να καταλάβει το χρόνο που απαιτείται για την κατανόηση ενός αντικείμενου.

B) Επισκέπτες: ειδικό σχολείο Νοητικής Στέρησης

Πριν από την προκαθορισμένη επίσκεψη των παιδιών, έγινε μια εκ των προτέρων συζήτηση με τους υπεύθυνους για το νοητικό επίπεδο των παιδιών. Επομένως το πρόγραμμα σχεδιάστηκε σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του νοητικού επιπέδου και όχι της ηλικίας.

Θέμα: Λαογραφική συλλογή

Δραστηριότητες: τυχαία επιλογή 4 παιδιών να ντυθούν με παραδοσιακές φορεσιές και να γίνει αυτοσχεδιασμός μια σκηνής από τελετή γάμου ή καθημερινής στιγμής.

Η δυσκολία του προγράμματος ήταν η απομόνωση που προτίμησαν ορισμένα παιδιά αλλά με την άμεση παρέμβαση του μουσειοπαιδαγωγού δείχνοντας ενδιαφέρον και αγάπη το πρόβλημα λύθηκε.

Ελληνικό Παιδικό Μουσείο

Ιδρύθηκε το 1987 στην Αθήνα από μια ομάδα νέων επιστημόνων με πρωτοβουλία της Σοφίας Ρωκ-Μελά. Είναι ένα μη κερδοσκοπικό Σωματείο κοινωφελούς χαρακτήρα με εκπαιδευτικό και πολιτιστικό σκοπό. Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο είναι μέλος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, του Ευρωπαϊκού Δικτύου Παιδικών

Μουσείων Hands On! International και του Δικτύου Μουσείων της Πόλης των Αθηνών. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ΕΠΜ είναι στους καταλόγους του Υπουργείου Πολιτισμού ως το μόνο εκπαιδευτικό μουσείο (<http://www.hcm.gr>).

Τα προγράμματά του υλοποιούνται και σε χώρους εκτός «παραδοσιακών» μουσείων λ.χ σε μοναστήρια ή βιομηχανικούς χώρους. Μερικές από τις συνεργασίες του Παιδικού Μουσείου είναι: το μουσείο Λαϊκής Τέχνης και Παράδοσης, το μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Βορρέ, το Σιδηροδρομικό μουσείο και μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Οργάνων. Από το ξεκίνημά του κιάλας ένταξε τα ΑμεΑ στο κοινό και τα προγράμματά του και το 1989 συνεργάστηκε με την Εταιρεία Προστασίας Σπαστικών και το Ελληνικό Κέντρο Κινητικότητας και Προσανατολισμού. Τα προγράμματά του ΕΠΜ έχουν διάρκεια 2 ωρών και οι ομάδες αποτελούνται από 10-12 άτομα.

Για κάθε μουσείο ή εκθεσιακό χώρο υπάρχει και συγκεκριμένος στόχος, παραδείγματος χάριν το Μουσείο Βορρέ με θέμα «Τα υλικά χρώματα» ο στόχος ήταν η επαφή/γνωριμία με τα υλικά και τα αποτελέσματα της σύνθεσής τους στη σύγχρονη τέχνη, με άλλα λόγια οι τρόποι που χρησιμοποιούνταν τα χρώματα στην σύγχρονη τέχνη.

Στην συνεργασία τους με το Σιδηροδρομικό Μουσείο, είχαν να αντιμετωπίσουν επισκέπτες απο την Εταιρία Προστασίας Σπαστικών. Και σε αυτήν την περίπτωση οι ερμηνευτές του Παιδικού Μουσείου ενημερώθηκαν εκτενώς για τις δυνατότητες και τις αναπηρίες που έχει κάθε παιδί ξεχωριστά, αλλά και για τις ιδιαιτερότητες που έχει η εν λόγω ομάδα συνολικά. Το πρώτο στάδιο της γνωριμίας παιδιών με τους ερμηνευτές κράτησε αρκετές, κάτι που έκανε τα παιδιά να νιώσουν εξοικείωση και ασφάλεια. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πρόγραμμα υπήρξε και η ενεργός συμμετοχή των εκπαιδευτικών του σχολείου, γεγονός που τους έκανε να ξεφύγουν από τον παθητικό ρόλο του παρατηρητή. Στο τέλος του προγράμματος ακολούθησε η

αξιολόγηση από τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και τους ερμηνευτές, ειδικά διαμορφωμένη για την κάθε ομάδα ξεχωριστά.

Αναφορά σε άλλα μουσεία

Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα

Το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα «Β. Παπαντωνίου» ιδρύθηκε το 1974 από την ενδυματολόγο και σκηνογράφο Ι. Παπαντωνίου προς τιμήν του πατέρα της Β. Παπαντωνίου και έχει ως στόχο να μελετήσει, να διασώσει και να προβάλλει στο ευρύ κοινό την πληθώρα του ελληνικού λαογραφικού πλούτου. Το

Ίδρυμα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στη Ευρώπη και του έχει απονεμηθεί το «Ευρωπαϊκό Βραβείο Μουσείου της χρονιάς» το 1981. Διαθέτει μία πλούσια συλλογή περίπου 27.000 αντικειμένων που αποτελείται από υφαντά, κοσμήματα, φορεσιές, παραδοσιακά και μουσικά σκεύη, παιδικά παιχνίδια, χαρακτηριστικά.

Επίσης διαθέτει σημαντικό φωτογραφικό, ηχητικό και κινηματογραφικό υλικό, αποτέλεσμα των πολύχρονων ερευνών του, την οποία μπορεί να απολαύσει ο επισκέπτης στο ισόγειο και τους δύο ορόφους του κτιρίου της Β. Αλεξάνδρου 1. Στο έργο του ιδρύματος συγκαταλέγεται και η έκδοση βιβλίων, καρτών, αφισών, ημερολογίων και δίσκων με παραδοσιακή ελληνική μουσική.

Η ιστορία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων ταυτίζεται, σχεδόν, με την ιστορία του ίδιου του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ίδρυματος, αφού η λειτουργία τους αρχίζει ένα μόλις χρόνο μετά την ίδρυσή του, το 1975. Τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους περιλάμβαναν μαθήματα ελληνικών χορών, επιτυγχάνοντας μέσα απ' αυτούς τη γνωριμία με την ελληνική δημοτική μουσική και την τοπική ενδυμασία. Στη συνέχεια επεκτάθηκαν, με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών, στα έθιμα του λαϊκού εορτολογίου: κάλαντα και χριστόψωμα τις γιορτές των Χριστουγέννων, γαϊτανάκι, μεταμφιέσεις και χαρταετοί τις Απόκριες, καλάθια με αβγά και κουλούρια το Πάσχα ή διάφορα άλλα θέματα, όπως π.χ., η γνωριμία με το φυτικό και θαλάσσιο περιβάλλον της περιοχής μέσα από τη λαϊκή αντίληψη, η θεατρική μεταφορά λαϊκών παραμυθιών, η οργάνωση μιας έκθεσης με αντικείμενα φτιαγμένα από τα ίδια τα παιδιά στα εκπαιδευτικά εργαστήρια κλπ. Περιοδικές εκθέσεις με θέματα που αγγίζουν το παιδί, όπως το θέατρο Σκιών, έδωσαν νέα ώθηση. Τα παιδιά έγραψαν έργα, έφτιαξαν φιγούρες, έπαιξαν Καραγκιόζη. Σταθμό αποτελεί η έκθεση που οργάνωσε το ΠΛΙ το 1985-1986, με θέμα «Το παιδί και το παιχνίδι» (<http://www.pli.gr>).

Το τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΠΛΙ συνεργάστηκε με το ΚΕΣΥΠ (Κέντρο Συμβουλευτικής - Επαγγελματικού Προσανατολισμού) στην έκδοση εκπαιδευτικού υλικού με θεματικό άξονα τον εκθεσιακό χώρο του Μουσείου «Βασίλειος Παπαντωνίου» και με αποδέκτες τα ειδικά σχολεία του Νομού Αργολίδας.

Ο εκπαιδευτικός φάκελος "Πάμε μια βόλτα στο Μουσείο" μπορεί να εφαρμοστεί πιλοτικά και στα ειδικά σχολεία όλης της Ελλάδας (<http://www.pli.gr>).

Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης

Το Μουσείο πραγματοποιεί τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πλαισιώνουν την έκθεση "Εγώ το παιδί, ο κόσμος μου κι ο κόσμος όλος" προσαρμόζοντάς τα στις αναπηρίες των ομάδων ΑμεΑ που επιθυμούν να το επισκεφτούν. Αξίζει να σημειωθεί ότι λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων του χώρου η προσφορά του Μουσείου απευθύνεται κυρίως σε άτομα με νοητική υστέρηση. Ακολουθώντας

τους βασικούς σκοπούς του το Μουσείο προσφέρει 8μηνης διάρκειας εικαστικά εργαστήρια σε ομάδες ΑμεΑ με στόχο την ανάπτυξη των δημιουργικών ικανοτήτων τους. Από το 1999 και για τα επόμενα 3 χρόνια συνεργάστηκε με το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης ΑμεΑ του Δήμου Ζωγράφου, το 2002 με το Σικιαρίδειο Ίδρυμα και από το 2011 με την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Σπαστικών. Επιστημονική συνεργάτης του Μουσείου και Υπεύθυνη των εργαστηρίων για νέους και νέες με ειδικές αναπηρίες από το 1999 είναι η Γιάννα Κιλίμη, Ζωγράφος, Art Therapist, MA.AT (<http://www.childrensartmuseum.gr>).

Επίσης, το Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, με έδρα την Αθήνα, σχεδιάζει προσαρμοσμένες εκπαιδευτικές δράσεις για διαφορετικές ομάδες ΑμεΑ και το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας δέχεται επισκέψεις ομάδων ατόμων με αναπηρίες (ΑΜΕΑ). Μάλιστα, υπάρχει η δυνατότητα διαφοροποίησης του προγράμματος ή της ξενάγησης, με βάση τις ιδιαιτερότητες των ατόμων, που θα το παρακολουθήσουν (<http://www.byzantinemuseum.gr>).

Εξωτερικό

Στο εξωτερικό την δεκαετία του '70, οι ΗΠΑ και μερικές χώρες της Ευρώπης, άρχισαν να αποκτούν σκέψεις για το θέμα της πρόσβασης ατόμων με προβλήματα όρασης, στην τέχνη. Αυτές οι σκέψεις οδήγησαν στην δημιουργία απτικών διευκολύνσεων με την μορφή:

- Ø μόνιμων εκθέσεων ειδικά για τυφλούς
- Ø προσωρινών εκθέσεων ειδικά για τυφλούς
- Ø ξεναγήσεων οπτικού περιεχομένου

Παράλληλα, έλαβαν χώρα διάφορα συνέδρια με αντικείμενο την αφή και τον τρόπο χρησιμοποίησή της, καταλήγοντας σε δυο τρόπους Α) ως εκπαιδευτικό υλικό και Β) ως μέσο αισθητικής εμπειρίας, διαπιστώνοντας ότι αλληλοσυμπληρώνονται μεταξύ τους.

Οι βάσεις για πραγματική πρόσβαση ατόμων με προβλήματα ακοής έγιναν την δεκαετία του '80. Κάποια μουσεία πλέον, επιλεγουν να γίνεται χρήση γάντιών για συγκεκριμένα αντικείμενα, τα κεραμικά και γυαλικά εξετάζονται από τους επισκέπτες πάνω σε τραπέζι, για την ασφάλεια και των δύο. Η αφή φροντίζουν να πραγματοποιείται σε επιλεγμένα αντικείμενα, προνοούν όλα τα αντικείμενα να έχουν επιγραφές σε μορφή μπράιγ ή με μεγάλα γράμματα, οι ξεναγήσεις να είναι εφικτές με την βοήθεια ακουστικών και τέλος να διατείνεται μαγνητοφωνημένο υλικό και φωτογραφίες σε μεγέθυνση. Για να τηρείται ο έλεγχος κίνησης στο μουσείο, δίνεται άδεια αφής σε μια μόνο αίθουσα. Την ίδια δεκαετία δημιουργήθηκαν 2 μικρά μουσεία ειδικά για τυφλούς στις Βρυξέλες και στο πρώην Δυτικό Βερολίνο (Ημερίδα «Μουσεία και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, Εμπειρίες και Προοπτικές, Πρακτικά ημερίδας Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών» του Κέντρου Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής).

Πιο ειδικά, περιγράφονται πώς 3 περιπτώσεις εξωτερικού διαχειρίστηκαν την πρόσβαση ΑμεΑ έτσι όπως παρουσιάστηκαν στην Ημερίδα «Μουσεία και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, Εμπειρίες και Προοπτικές, Πρακτικά ημερίδας Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών» του Κέντρου Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής.

Ιστορική Εταιρεία Σικάγου

Έχει επινοήσει πολλούς έξυπνους τρόπους ξενάγησης αφής σε σημαντικές όψεις του παρελθόντος της πόλης. Επίσκεψη στην αίθουσα αφής γίνεται σε συγκεκριμένες ώρες και το ενδιαφέρον είναι πως γίνεται πάνω σε αυθεντικά κομμάτια. Το προσωπικό μεταφέρει με ειδικά καρότσια διάφορα αντικείμενα μέσα στην συγκεκριμένη αίθουσα.

Ιστορική Εταιρεία Σαν Ματέο Σαν Φραντσίσκο

Οι επισκέπτες περιφέρονται μόνοι τους καθοδηγούμενοι από ανάγλυφο χάρτη και ακολουθώντας ένα κυλιόμενο διάδρομο σε 10 διαφορετικά σημεία, όπου οι επιγραφές σε μπράιγ δίνουν πληροφορίες για τα αντικείμενα που μπορούν να γνωρίσουν με την αφή. Σε κάθε σταθμό υπάρχει μια σύντομη μαγνητοταινία που περιγράφει την ιστορική περίοδο που παρουσιάζεται και εξηγεί την σημασία των αντικειμένων για τους ανθρώπους που τα χρησιμοποιούσαν. Οι μακέτες και τα αντίγραφα είναι χρήσιμα για την παρουσίαση των απομακρυσμένων αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών ιστορικών κτιρίων. Τέλος, οι σκύλοι οδηγοί αποτελούν μέρος του κοινού του μουσείου.

Μουσείο Τέχνης Μετροπόλιταν Νέας Υόρκης

Είναι ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα μουσεία τέχνης στον κόσμο. Ιδρύθηκε το 1872 και βρίσκεται στην 5η Λεωφόρο στο Μανχάταν. Οι συλλογές του περιέχουν περισσότερα από δύο εκατομμύρια έργα τέχνης και περιλαμβάνουν ξεχωριστούς τομείς Ελληνορωμαϊκής, Μεσαιωνικής, Ισλαμικής, Ασιατικής και σύγχρονης τέχνης, καθώς και φωτογραφιών, ενδυμάτων, όπλων και πανοπλιών και μουσικών οργάνων.

Στέλνει τις βαλίτσες του –γνωστές και ως μουσειοσκευές- στα ιδρύματα των οποίων οι ένοικοι δυσκολεύονται να μεταφερθούν. Οι βαλίτσες περιέχουν αντίγραφα κατάλληλα για απτική επαφή, διαφάνειες και βασικές πληροφορίες, αποτελώντας ένα πολύτιμο συμπλήρωμα όχι όμως υποκατάστατο μιας πραγματικής επίσκεψης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: ΑΜΕΑ & ΜΟΥΣΕΙΟ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Οι νέες τεχνολογίες στο χώρο του μουσείου

Ο χώρος του πολιτισμού δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστος από την χρήση νέων τεχνολογιών και να μην ακολουθήσει τις επιταγές του σύγχρονου κόσμου. Η πρωτοεμφάνισή τους έγινε στην καταγραφή αντικειμένων για να βοηθήσουν στη διαχείριση των συλλογών. Στην πάροδο του χρόνου, το μουσείο χρησιμοποίησε τις νέες τεχνολογίες στην προσπάθειά του να διευρύνει το κοινό του, παρέχοντάς του την δυνατότητα πρόσβασης στο μουσειακό υλικό με σύγχρονους τρόπους. Επιπλέον, οι νέες τεχνολογίες εισέβαλλαν και στον εκπαιδευτικό τομέα του μουσείου όχι απλά για να εκσυγχρονίσουν τον τρόπο μετάδοσης πληροφοριών αλλά για να παρέχουν μια ποιοτική εμπειρία βασιζόμενη σε βιωματικές και διαδραστικές μεθόδους.

Ήδη από την δεκαετία του 1960 συναντάμε τεχνολογικές εφαρμογές σε μεγάλα μουσεία, όπως κάποια εθνικά μουσεία των Η.Π.Α. Το 1970 γίνεται μια πιο γενικευμένη εφαρμογή των τεχνολογιών για τις αναπηρίες της διαχείρισης των συλλογών αλλά και για την καταγραφή των βασικών στοιχείων του κάθε αντικειμένου. Από την δεκαετία το 1990 καθιερώνεται η χρήση διαδραστικών εκθεμάτων και η ταχεία εξάπλωση του διαδικτύου στο χώρο των μουσείων. Να τονίσουμε, ότι στην Ελλάδα το πρώτο μουσείο που ίδρυσε τμήμα τεκμηρίωσης ήταν το Μουσείο Μπενάκη το 1990 (<http://www.benaki.gr/>).

Ειδικότερα, η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και ως προς τους επισκέπτες καθώς τους δίνεται η ευκαιρία να προγραμματίσουν την επίσκεψή τους σε ένα μουσείο και επίσης να ελέγξουν το μέγεθος της πληροφορίας που λαμβάνουν, ανάλογα με το ενδιαφέρον τους για το θέμα και το χρόνο που διαθέτουν.

Το μεγαλύτερο προνόμιο των νέων τεχνολογιών, είναι πως παρέχουν στα μουσεία ανά τον κόσμο, την ευκαιρία να συγκεντρώσουν και να ταξινομήσουν τα εκθέματα τους. Οι ενδιαφερόμενοι, επομένως, είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση σε αυτές τις πληροφορίες ή από τους σταθμούς πληροφορίας που είναι τοποθετημένοι σε χώρους του μουσείου ή υπό την μορφή CD-ROM που διαμένεται.

Στα υπέρ των πολυμέσων είναι ότι στην σχέση επισκέπτη και εκθέματα δημιουργεί μια αμεσότητα, άρα μια ενδιαφέρουσα εμπειρία. Ένας από τους κοινούς τρόπους ώστε το μουσείο να αυξήσει το πλήθος της πληροφορίας που ο επισκέπτης μπορεί να δεχτεί είναι να σχεδιάσει ένα εικονικό ταξίδι στο χώρο ή και στο χρόνο. Οι λεγόμενες «εικονικές» περιηγήσεις, προσελκύουν κυρίως νεανικό κοινό το οποίο είναι σαφώς πιο εξοικειωμένο με την τεχνολογία.

Πολλά μουσεία σε Ελλάδα και εξωτερικό χρησιμοποιούν την εικονική πραγματικότητα για περιηγήσεις στο χώρο του μουσείου αλλά και στις συλλογές του.

Κατ'αυτόν τον τρόπο προσφέρεται η επιλογή στον άνθρωπο να επισκεπτεί, έστω εικονικά, κάποιο από τα δημοφιλέστερα μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους. Αυτονόητο είναι το γεγονός το πόσο θετικά συμβάλλει στην εξυπηρέτηση των ΑμεΑ που αντιμετωπίζουν είτε ψυχικές ασθένειες είτε δυσκολίες προς την μετακίνησή τους. Επομένως, η εικονική περιήγηση και το διαδίκτυο γενικότερα, είναι ίσως το μοναδικό εργαλείο απόδραση και διαφυγής τους από την καθημερινότητα.

Ακολουθεί πίνακας με λίστα της Ελλάδας και εξωτερικού από μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους που διαθέτουν εικονική περιήγηση (http://autochthonesellhnes.blogspot.gr/2015/03/blog-post_74.html)

Αρχαία Μίλητο	http://www.ime.gr/choros/miletus/360vr/gr/index.html?hs=4
Ακρόπολη	http://acropolis-virtualtour.gr/acropolisTour.html
Αγία Σοφία	www.360tr.com/34_istanbul/ayasofya/english/
Αρχαία Ολυμπία	http://www.fhw.gr/olympics/ancient/gr/3d.html
Ναύπλιο	www.nafplio-tour.gr/
Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης	http://www.cycladic.gr/frontoffice/portal.asp?clang=0&cnode=8&cpage=NODE
Μουσείο Ακρόπολης	http://www.googleartproject.com/collection/acropolis-museum/museumview/
Μουσείο Μπενάκη	http://www.benaki.gr/?id=4020201&lang=gr
Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης	http://www.mmca.org.gr/museumst/ie2/virtual_museum.php
Έφεσο	http://sailturkey.com/panoramas/ephesus/
Μουσείο Λούβρο	http://www.louvre.fr/
Μουσείο Βαν Γκογκ	http://amsterdam.arounder.com/en/museums/van-gogh-museum

Οι νέες τεχνολογίες κ η συμβολή τους στα εκπαιδευτικά προγράμματα

Η μουσειοπαιδαγωγική έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην διευκόλυνση της μάθησης μέσα από την χρήση, την εξέταση των αντικειμένων και μέσω συζητήσεων. Μέχρι πρόσφατα ο επισκέπτης του μουσείου ήταν παθητικός δέκτης πληροφοριών και γνώσεων χωρίς να συμμετέχει ενεργά. Το αποτέλεσμα ήταν, ότι η εκπαιδευτική διαδικασία δεν ήταν ευχάριστη και βιωματική. Σήμερα όμως με την εφαρμογή νέων τεχνολογιών ο επισκέπτης βιώνει διαφορετικά την εμπειρία της μάθησης.

Η εφαρμογή νέων τεχνολογιών στα εκπαιδευτικά δρώμενα του μουσείου που απευθύνονται σε μαθητικές ομάδες, στηρίζεται:

- ✓ Στην ανάγκη των μουσείων να εκσυγχρονιστούν σε όλους τους τομείς
- ✓ Στην παραδοχή ότι τέτοιου είδους εφαρμογές προσελκύουν παιδιά και εφήβους και
- ✓ Στην γνώση ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να προσφέρουν ποιοτικά στην άτυπη εκπαίδευση που προσφέρει το μουσείο.

Συμπερασματικά, η χρησιμότητα των τεχνολογιών στον παιδαγωγικό τομέα βοηθούν αισθητά την μαθησιακή διαδικασία, δίνοντας την ευκαιρία βιωματικής και αναλυτικής προσέγγισης. Ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού δεν αλλάζει και συνεχίζει να είναι ο διαμεσολαβητής μεταξύ της έκθεσης και του επισκέπτη (ΕΟΣΦΙΜ, 2007).

ΑμεΑ και η χρήση των νέων τεχνολογιών

Δυστυχώς η μάθηση δεν είναι το ίδιο εύκολη για όλους και οι πληροφορίες δεν επεξεργάζονται με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο χρόνο με όλους. Οι δυσκολίες αυτές μπορεί να είναι απόρροια διαφόρων νοητικών ή σωματικών αναπηριών, όπως κάναμε λόγο και προηγουμένως. Κάθε παιδί με αναπηρίες διαθέτει ξεχωριστές ιδιαιτερότητες, ικανότητες και αναπηρίες. Εδώ λοιπόν έρχεται να προστεθεί η αναγκαιότητα των νέων τεχνολογιών στα εκπαιδευτικά προγράμματα και στις εκθέσεις. Η πολυαισθητηριακή προσέγγιση των εκθεμάτων με την βοήθεια ήχων ή εικόνων, αποτελούν για τα ΑμεΑ σημαντικά βοηθητικά εργαλεία για την παραμονή τους στο μουσείο. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφέρουμε ορισμένα παραδείγματα για τα οφέλη που αποδίδουν η χρήση νέων τεχνολογιών:

- Οθόνη υπολογιστή: ένα άτομο με περιορισμένη όραση μπορεί να μεγεθύνει το κείμενο ή την εικόνα για να διαβάσει την πληροφορία που επιθυμεί.
- Μέσω του υπολογιστή: ένα πρόγραμμα φωνητικής απόδοσης κειμένου δίνει πληροφορίες σε ένα τυφλό άτομο.

- ο Οι κωφοί βλέποντας ένα κείμενο και την εικόνα μπορούν να κατανοήσουν γρηγορότερα την πληροφορία.
- ο Η αλληλεπίδραση που έχει ένα άτομο με κινητικές δυσκολίες με το ψηφιακό μέσο, του ενισχύουν την αυτοπεποίθηση καθώς δεν χρειάζεται την βοήθεια τρίτων ατόμων.
- ο Οθόνη υπολογιστή: άτομα με αδυναμία συγκέντρωσης έχει διαπιστωθεί ότι εμφανίζουν αυτοσυγκέντρωση μπροστά σε μια οθόνη. Κάτι ιδιαίτερα αποδοτικό για τη περίπτωσή τους (ΕΟΣΦΙΜ, 2007).

Παραδείγματα Εξωτερικού

Παρακάτω παρατίθενται τρία (3) διάσημα μουσεία του εξωτερικού ως παραδείγματα για το ποια είναι η πολιτική τους στο θέμα πρόσβασης των Ατόμων με ειδικές αναπηρίες αλλά και τις νέες τεχνολογίες που παρέχουν υπέρ αυτών. Οι συγκεκριμένες πληροφορίες αντλήθηκαν από την επίσημη διαδυσκτική σελίδα του κάθε μουσείου αντίστοιχα.

The Museum of Modern Art (MoMA) Νέα Υόρκη

Το Museum of Modern Art ή MoMa της Νέας Υόρκης, είναι ένα μουσείο μοντέρνας και σύγχρονης τέχνης που βρίσκεται στην περιοχή του Μανχάταν. Θεωρείται πως σήμερα κατέχει μία από τις σημαντικότερες συλλογές έργων μοντέρνας τέχνης στον κόσμο με έργα των σπουδαιότερων σύγχρονων καλλιτεχνών όπως του Πάμπλο Πικάσο, του Ανρί Ματίς, του Βίνσεντ βαν Γκογκ, του Σεζάν, του Νταλί ή του Τζακσον Πόλοκ. Για πρώτη φορά λειτούργησε για το κοινό στις 7 Νοεμβρίου του

1929 ενώ τότε στεγαζόταν στο κτίριο

Heckscher καταλαμβάνοντας συνολικά έξι αίθουσες. Δέκα χρόνια αργότερα, οι αρχιτέκτονες Philip L. Goodwin και Edward Durell Stone σχεδίασαν ένα κτίριο ειδικά για τις αναπηρίες του μουσείου που αποτέλεσε και την πρώτη μόνιμη εστία του. Το 2002 ο αρχιτέκτονας Yoshio

Taniguchi σχεδίασε το νεότερο κτίριο που στεγάζει σήμερα το μουσείο και το οποίο εγκαινιάστηκε στις 20 Νοεμβρίου του 2004.

Το MoMA αναγνωρίζει την ποικιλομορφία ως προς τις ικανότητες και αναπηρίες του κοινού και προσφέρει μια γκάμα προγραμμάτων και υπηρεσιών για αν διασφαλιστεί η προσβασιμότητα στο μουσείο. Όλες οι δημόσιες περιοχές αλλά και οι εισοδοί του μουσείου είναι προσβάσιμες από αμαξίδια.

Διαθέσιμες υπηρεσίες: αναπηρικά αμαξίδια διαθέσιμα χωρίς χρέωση κατά την 1η επίσκεψη και βρίσκονται στο δωμάτιο ελέγχου στην υποδοχή. Κινητά αμαξίδια επιτρέπονται και οι τουαλέτες που εντοπίζονται σε κάθε όροφο δίπλα σ'ένα συντριβάνι, είναι προσβάσιμες από αμαξίδια. Ακόμη υπάρχει ανσασέρ.

Οι FM βοηθητικές ακουστικές συσκευές (ακουστικά και βρόγχοι λαιμού) είναι διαθέσιμες για όλες τις συνομηλίες της γκαλερί. Η διερμηνεία στην νοηματική γλώσσα είναι διαθέσιμη για όλες τις εκδηλώσεις με τουλάχιστον 2 εβδομάδες πρότερη ειδοποίηση.

T-Coil και αντίγραφα όλων των ακουστικών προγραμμάτων είναι διαθέσιμα αφού ζητηθούν. Τέλος, οι κατόψεις και τα φυλλάδια σχετικά με τις εκθέσεις είναι διαθέσιμα σε μεγάλο μέγεθος σε εκτυπωμένη μορφή και σε σύστημα Braille. Οι σκύλοι συνοδοί επιτρέπονται σε όλους τους χώρους (<http://www.moma.org>).

Victoria and Albert Museum, Λονδίνο.

Το Μουσείο Βικτόρια & Άλμπερτ έχει πάρει το όνομά του από τη βασίλισσα Βικτωρία και τον πρίγκιπα Αλβέρτο και είναι το μεγαλύτερο μουσείο διακόσμησης και ντιζάιν στον κόσμο με μια εντυπωσιακή ποικιλία από έργα τέχνης και αντικείμενα ιστορικής αξίας. Τα εκθέματα ποικίλλουν από πρώιμα χριστιανικά αναθήματα έως μπότες Ντοκ Μάρτιν και από πίνακες του Κονστάμπλ έως μυστικιστική τέχνη της Ν. Α. Ασίας.

Βρίσκεται στο Κένσινγκτον, κοντά στο Μουσείο Επιστήμης και στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας.

Στη μόνιμη συλλογή του φιλοξενεί πάνω από 4,5 εκατομμύρια εκθέματα, που περιλαμβάνουν έργα τέχνης από 5.000 χρόνια πριν ως και σήμερα, από όλο τον κόσμο. Το μουσείο φημίζεται για τα μετακλασικά του αγάλματα, τη συλλογή από αντικείμενα της ανατολικής Ασίας καθώς και τη συλλογή ισλαμικής τέχνης, που είναι μια από τις μεγαλύτερες στον κόσμο.

Πολλά από τα εκθέματα του μουσείου είναι γνωστά από τη θέση που έχουν στον παγκόσμιο πολιτισμό και την ποπ κουλτούρα, όπως τα σημειωματάρια του Λεονάρντο Ντα Βίντσι και το κοστούμι που φορούσε ο Μικ Τζάγκερ στην περιοδεία που έκαναν οι Ρόλινγκ Στόουνς το 1972. Το μουσείο αυτό άνοιξε το 1852 και είναι το μεγαλύτερο μουσείο διακοσμητικής τέχνης του κόσμου. Το μουσείο έχει επίσης συλλογές γλυπτικής, υδατογραφίες, κοσμήματα, μουσικά όργανα.

Είναι προσβάσιμο για άτομα με αναπηρίες και με ελεύθερη είσοδο για μέχρι και δύο συνοδούς του. Για όσους έχουν προβλήματα ακοής το μουσείο πραγματοποιεί ξεναγήσεις στην Βρετανική νοηματική γλώσσα και πραγματοποιούνται διαδραστικές pop-up παραστάσεις για οικογένειες όλο το χρόνο αλλά και κάποια επιλεγμένα Σάββατα του χρόνου και σε μια εργάσιμη μέρα στις σχολικές διακοπές. Απο

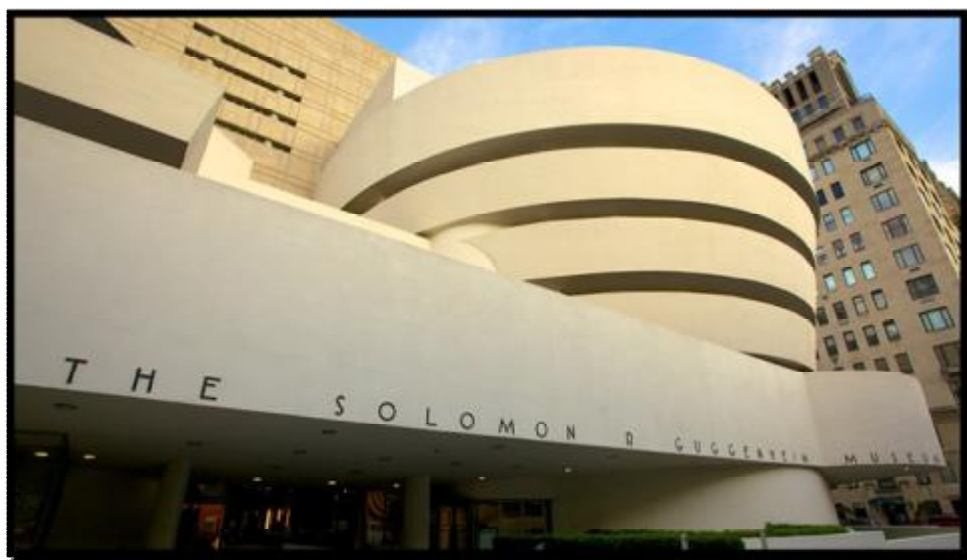
υποστηρικτική τεχνολογία παρέχει εξοπλισμό ηχητικής ενίσχυσης, ακουστικές συσκευές και βίντεο με υπότιτλους.

Βιβλία τυπωμένα σε μεγάλο μέγεθος με την μέθοδο braille και αναγνώστης οθόνης εβοηθούν στην εξυπηρέτηση ατόμων με προβλήματα όρασης. Επισκέπτες που αντιμετωπίζουν δυσλεξία και προβλήματα μάθησης

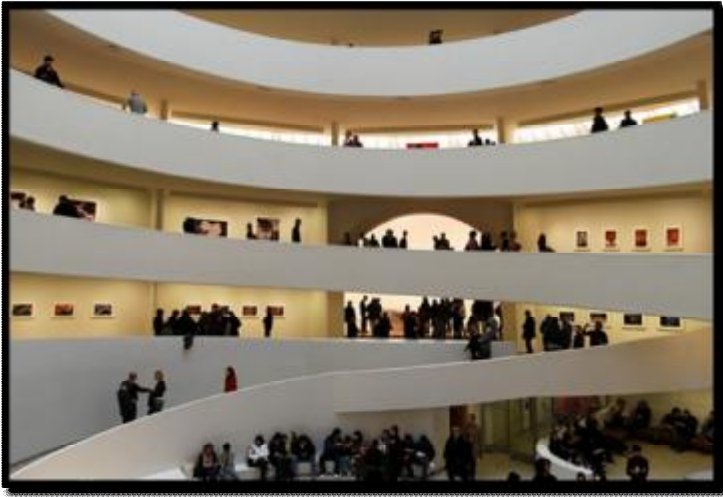
χρησιμοποιούν σαρωτές ομιλίας χειρός, η οποία σαρώνει οποιοδήποτε κείμενο και το μετατρέπει σε ομιλία. Η εν λόγω συσκευή συνιστάται και σε επισκέπτες των οποίων η πρώτη γλώσσα δεν είναι η αγγλική, καθώς μπορεί να παρέχει έννοιες μεμονωμένων λέξεων (<http://www.vam.ac.uk>).

The Guggenheim Museums and Foundation, Νέα Υόρκη

Το Μουσείο Σόλομον Ρ. Γκούγκενχαϊμ ή απλά Μουσείο Γκούγκενχαϊμ Νέας Υόρκης (αγγλ. Solomon R. Guggenheim) είναι ένα μουσείο τέχνης που βρίσκεται στη περιοχή Άπερ Ιστ Σάιντ της Νέας Υόρκης. Η μόνιμη συλλογή του περιέχει έργα διάφορων καλλιτεχνικών ρευμάτων, όπως του Ιμπρεσιονισμού, του Μεταϊμπρεσιονισμού και της Μοντέρνας τέχνης, ενώ φιλοξενεί ειδικές εκθέσεις κατά τη διάρκειας της χρονιάς. Το κτήριο σχεδιάστηκε από τον Αμερικανό αρχιτέκτονα Φρανκ Λόιντ Ράιτ και θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα αρχιτεκτονικά επιτεύγματα του 20ου αιώνα. Το μουσείο άνοιξε για πρώτη φορά το 1937, λειτούργησε όμως για πρώτη φορά στο κτήριο στην Πέμπτη Λεωφόρο της Νέας Υόρκης το 1959 και πήρε το όνομά του από τον Σόλομον Ρ. Γκούγκενχαϊμ, Αμερικανό επιχειρηματία και συλλέκτη τέχνης.

Τα αναπηρικά αμαξίδια είναι διαθέσιμα στο χώρο του μουσείου και οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να τα βρουν στην είσοδο, δεν απαιτείται κράτηση. Ο συνοδός του επισκέπτη με αναπηρία έχει ελεύθερη είσοδο και οι ηλεκτρικές αναπηρικές καρέκλες είναι και αυτές επιτρεπόμενες στο μουσείο. Η εφαρμογή Guggenheim περιλαμβάνει

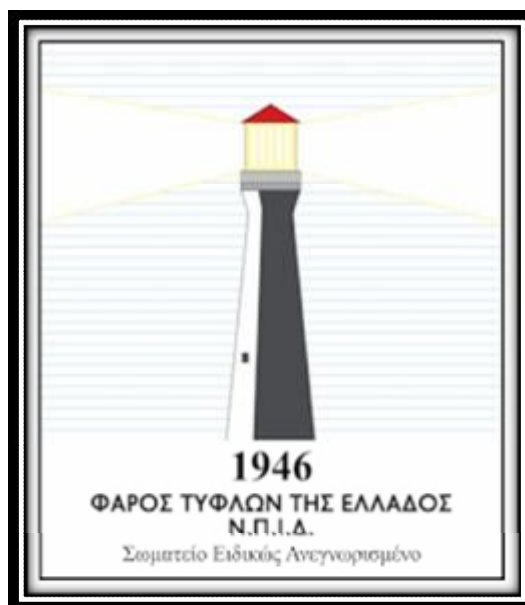
λεκτικές περιγραφές για τους επισκέπτες με πρόβλημα όρασης ή τύφλωση. Οι οδηγοί πολυμέσων είναι διαθέσιμοι στο γραφείο ήχου εκτυπωμένοι σε μεγέθυνση. Σκυλιά συνοδοί είναι ευπρόσδεκτοι στο μουσείο.

- Για τους επισκέπτες με προβλήματα ακοής, υπάρχει η εφαρμογή Guggenheim με συμβατές ακουστικές συσκευές την οποία βρίσκεις στο γραφείο πολυμέσων (<http://www.guggenheim.org>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΡΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

Φάρος Τυφλών Ελλάδος

Ο Φάρος Τυφλών της Ελλάδος είναι Σωματείο Ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ), ιδρύθηκε το 1946 και λειτουργεί με την νομική μορφή του Ειδικά Αναγνωρισμένου ΜΗ Κερδοσκοπικού από το 1973. Διοικείται από 11μελές Διοικητικό Συμβούλιο με στόχο την υποστήριξη των τυφλών ατόμων, την μείωση των συνεπειών από την απώλεια της όρασης και την ευαισθητοποίηση του κοινού και της Πολιτείας για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Κύριος σκοπός του Φάρου Τυφλών είναι η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, στα άτομα με προβλήματα όρασης κάθε ηλικίας, κυρίως δε σε νεοτυφλωθέντα άτομα, άτομα με πολλαπλές αναπηρίες και στις οικογένειές τους και η δημιουργία ευκαιριών και μέσων για την παραγωγή του πνευματικού και μορφωτικού τους επιπέδου.

Σε χώρο 4 στρεμμάτων, με κτηριακές εγκαταστάσεις που ξεπερνούν τα 2600 τετραγωνικά μέτρα, έχουν δημιουργήσει τις υλικοτεχνικές υποδομές και υπηρεσίες που μπορούν να αντιμετωπίσουν το σύνολο των απαιτήσεων των ατόμων με προβλήματα όρασης για μια αξιοπρεπή, ανεξάρτητη και πλούσια σε δραστηριότητες διαβίωση.

Οι δραστηριότητες του ΦΤΕ, στον τομέα της ενημέρωσης, εκπαίδευσης και επαγγελματικής αποκατάστασης των ατόμων με προβλήματα όρασης, για περισσότερα από 60 χρόνια, τους έχουν δικαίως καθιερώσει σαν το κατ' εξοχήν σημείο αναφοράς στον χώρο της Τυφλότητας, και έχουν συμβάλει αποφασιστικά στην αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης των τυφλών ατόμων.

Στους χώρους του Φάρου, υπάρχει:

- ✓ Δανειστική Βιβλιοθήκη βιβλίων Braille και Ομιλούντων Βιβλίων
- ✓ Εκτυπωτικό κέντρο παραγωγής βιβλίων στη γραφή Braille
- ✓ Studio ηχογράφησης Ομιλούντων Βιβλίων

- ✓ Μονάδα κατεργασίας μετάλλων
- ✓ Εργαστήρια Παραγωγής Βουρτσών - Σκουπών
- ✓ Εργαστήριο κεραμικής
- ✓ Γυμναστήριο και χώροι άθλησης
- ✓ Μουσείο Αφής με εκθέματα από όλες τις περιόδους της πολιτιστικής μας κληρονομιάς
- ✓ Αίθουσα εκδηλώσεων και Θεατρική Σκηνή
- ✓ Θεατρικό Εργαστήρι
- ✓ Εργαστήρι πλεκτού
- ✓ Εργαστήρι Μακραμέ

Έμπειρο προσωπικό, αλλά και εθελοντές στελεχώνουν τα τμήματα του ΦΤΕ και καλύπτουν αναπηρίες:

- ✓ Ενημέρωσης
- ✓ Εκπαίδευσης
- ✓ Κοινωνικής Υποστήριξης
- ✓ Εργασίας
- ✓ Υγείας και Άθλησης
- ✓ Ψυχαγωγίας

<http://www.fte.org.gr>

Μουσείο Αφής

Το 1983, η τότε Πρόεδρος του Δ.Σ. του Φάρου Τυφλών της Ελλάδος [ΦΤΕ], Πρωτοπαπαδάκη Λ. και ο Διευθυντής του ΦΤΕ Κεφάκης Εμμανουήλ αναζητούν τον τρόπο που θα επιτρέψει στα άτομα με προβλήματα όρασης να έρθουν σε επαφή με την πολιτιστική μας κληρονομιά. Αγοράζονται τα πρώτα εκθέματα από τον ΦΤΕ, και ακολουθούν δωρεές εκθεμάτων από οργανισμούς, εταιρείες και φυσικά πρόσωπα.

Παράλληλα συνειδητοποιείται ότι η δυνατότητα ψηλάφησης των εκθεμάτων αποτελεί και για τους βλέποντες έναν καινούργιο τρόπο προσέγγισης του αρχαιοελληνικού πολιτισμού. Το 1984 ιδρύεται το Μουσείο Αφής, και στεγάζεται στο παλιό διώροφο νεοκλασικό κτήριο του ΦΤΕ, δωρεά Εμπειρικού, επί της οδού Δοϊράνης 198 στην Καλλιθέα. Το 1999 καταστρέφεται κτηριολογικά από τον σεισμό. Με τις επιχορηγήσεις του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και τις χορηγίες της Οργάνωσης American Friends of the Blind in Greece, ξεκινά η αποκατάστασή του, η οποία και ολοκληρώνεται τον Ιανουάριο του 2004.

Διακρίσεις

Το 1988 έλαβε τον «έπαινο του Ευρωπαϊκού Μουσείου της χρονιάς» ανάμεσα σε 70 άλλα ευρωπαϊκά μουσεία και το 2004 από την Ελληνική Ομοσπονδία Σωματείων Φίλων των Μουσείων «Βραβείο για την υλοποίηση προγραμμάτων προσβασιμότητας» ανάμεσα σε 12 φορείς και άλλα μουσεία. Είναι ένα από τα 5 μουσεία στον κόσμο στο είδος του, προσφέροντας στους επισκέπτες τη δυνατότητα να αγγίζουν τα εκθέματα, τα οποία είναι πιστά αντίγραφα των πρωτοτύπων που εκτίθενται σε άλλα Μουσεία της χώρας μας.

Συλλογές

Το μουσείο φιλοξενεί μια πλούσια συλλογή από γύψινα αγάλματα και ανάγλυφα, όλα ακριβή αντίγραφα από πρωτότυπα έργα μαρμάρινα ή χάλκινα. Τα εκθέματα αυτά προέρχονται από όλες τις φάσεις της Ελληνικής τέχνης. Παρουσιάζονται αρχικά ο προϊστορικοί χρόνοι μέσα από την συλλογή του Κυκλαδικού, του Μινωϊκού και Μυκηναϊκού πολιτισμού. Οι αίθουσες εικονογραφούν τις περιόδους της Αρχαίας Ελληνικής τέχνης, την Αρχαϊκή εποχή, τον Αυστηρό ρυθμό, την Κλασική εποχή και τους Ελληνιστικούς χρόνους. Μία αίθουσα διαμορφώθηκε ειδικά με εκθέματα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ανάμεσα στα αγάλματα που φιλοξενούνται στο Μουσείο σε αντίγραφα είναι η Αφροδίτη της Μήλου, ο Δίας του Αρτεμησίου, ο Ερμής του Πραξιτέλη, ο Ηνίοχος των Δελφών και άλλα.

Τέλος ο Βυζαντινός πολιτισμός παρουσιάζεται μέσα από ένα μικρό παρεκκλήσι με πλήρη την εσωτερική του διαμόρφωση. Οι αίθουσες του μουσείου έχουν σχεδιασθεί ειδικά για να ανταποκρίνονται στις αναπηρίες των τυφλών και μερικώς βλεπόντων επισκεπτών του μουσείου (www.tactualmuseum.gr).

Μουσείο και Α.μ.ε.Α

Το μουσείο Αφής έχει μεριμνήσει για την πρόσβαση ατόμων που διαθέτουν κάποια μορφή αναπηρία. Για τα άτομα με προβλήματα όρασης, έχει δημιουργηθεί αυτόματη ξενάγηση στα ελληνικά - αγγλικά, και έχουν αναρτηθεί επεξηγηματικές πινακίδες στη γραφή Braille και σε μεγενθυμένα γράμματα για τους μερικώς βλέποντες. Ακόμη με τη συμβολή της Βουλής των Ελλήνων θα εκτυπωθούν στη γραφή Braille ξενόγλωσσοι κατάλογοι και θα εκδοθεί κατάλογος των εκθεμάτων.

Παράλληλα με όλα τα εκθέματα υπάρχει και έντυπο υλικό στη γραφή τυφλών Braille σχετικό με την Ολυμπιακή παιδεία, καθώς και ανάγλυφος χάρτης των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών εγκαταστάσεων, έργο της ζωγράφου Μαρίας Βεργοπούλου.

Τέλος, το μουσείο έχει προνοήσει και για την πρόσβαση ατόμων με κινητικά προβλήματα να γίνεται από ειδική ράμπα στην είσοδο του κτιρίου. Η πρόσβαση στους ορόφους γίνεται με ανελκυστήρα Κλίμακας, δωρεά της Τράπεζας της Ελλάδος. Επίσης υπάρχουν χώροι υγιεινής για άτομα με κινητικά προβλήματα, καθώς και έξοδοι κινδύνου και στους δύο ορόφους.

Η ιστοσελίδα του Μουσείου Αφής διατίθεται και σε εναλλακτική έκδοση των ιστοσελίδων του, με το ίδιο ακριβώς περιεχόμενο, για την ευκολότερη πρόσβαση αυτών που χρησιμοποιούν «Αναγνώστες οθόνης*» (Hal, jaws κ.α.), οι οποίες υλοποιήθηκαν με βάση τα πρότυπα προσβασιμότητας του Διαδικτύου [WCAG-AAA] που αναπτύσσονται από την Κοινοπραξία του Παγκόσμιου Ιστού [W3C].

Υποσημείωση:

«Αναγνώστες οθόνης», αναλαμβάνει την επικοινωνία του χρήστη με το περιβάλλον του υπολογιστή, ανακοινώνοντας όχι μόνο το πάτημα των πλήκτρων ή τους χαρακτήρες στην οθόνη αλλά και τα αντικείμενα του περιβάλλοντος των Windows δίνοντας μια ολοκληρωμένη εικόνα για τα μενού, τους διάλογους τα εικονίδια και γενικά την κατάσταση στην οθόνη. Ο αναγνώστης οθόνης είναι ένα βασικό εργαλείο για κάθε τυφλό χρήστη ηλεκτρονικού υπολογιστή, αφού με την βοήθεια του προγράμματος σύνθεσης φωνής επιτυγχάνει την ανάγνωση των δεδομένων της οθόνης. Το λογισμικό αυτό υποστηρίζει ταυτόχρονα την χρήση οθονών braille (www.tactualmuseum.gr)

Εκπαιδευτική Δράση του Μουσείου Αφής

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Καλωσόρισμα στο Μουσείο Αφής. Συστηνόμαστε και κάνουμε μία εισαγωγή για το κτίριο και το Φάρο Τυφλών.

Το Μουσείο Αφής έχει αντίγραφα των γνωστότερων έργων τέχνης από διάφορα μουσεία της χώρας και του εξωτερικού. Όλα τα εκθέματα είναι από γύψο και μπορούμε να τα αγγίξουμε. Όλες οι ταμπέλες των εκθεμάτων έχουν κείμενο βλεπόντων και κείμενο Braille για να μπορούν να ξεναγηθούν με την ίδια ευκολία βλεπόντες και τυφλοί επισκέπτες. Φτιάχτηκε γιατί ένας τυφλός σε όποιο μουσείο και να πάει δεν μπορεί να ξέρει πώς είναι τα εκθέματα και εδώ έχει την ευκαιρία να το ανακαλύψει με την αφή του.

Νήπια- Α΄ δημοτικού : συζήτηση για τις αισθήσεις και ειδικά για την Αφή

Β΄ Δημοτικού-Λύκειο : συζήτηση για τις 4 κατηγορίες αναπηρίας

- Ø Παραπληγικοί – κινητικά προβλήματα
- Ø Τυφλοί – προβλήματα όρασης
- Ø Κωφοί - προβλήματα ακοής
- Ø Νοητική Στέρωση - Αυτισμός – Βαριές Μαθησιακές δυσκολίες

(Υποσημείωση: Αν τα παιδιά είναι λίγα ξεκινάμε από την αίθουσα του Ερμή, αν είναι πολλά και δεν μπορούμε να τα χωρίσουμε σε ομάδες ξεκινάμε απευθείας από την μεγάλη πράσινη αίθουσα στον επάνω όροφο)

Β' ΜΕΡΟΣ

Παρουσίαση κινητικότητας του τυφλού

- ✓ **Λευκό μπαστούνι.** Η πιο συνηθισμένη μέθοδος μέχρι σήμερα για την αυτόνομη και ανεξάρτητη μετακίνηση του τυφλού. Τα μπαστούνια των τυφλών είναι λευκά σε όλες τις χώρες του κόσμου και αποτελεί το σύμβολο των τυφλών για να τους αναγνωρίζουμε. Διεθνής Ημέρα Λευκού Μπαστουιού είναι στις 15 Οκτωβρίου κάθε χρόνο. Κρατιέται μπροστά και «σκανάρει» την περιοχή μπροστά του για εμπόδια. Το πρόβλημα του μπαστουιού είναι τα εμπόδια που βρίσκονται μπροστά και ψηλά (εφημερίδες και παιχνίδια σε περίπτερα, μπλακόνια ισογείων, πατζούρια που ανοίγουν προς τα έξω, τέντες σε καταστήματα)
- ✓ **Σκύλος οδηγός.** Ο νόμος επιτρέπει την είσοδο των σκύλων οδηγών σε ΜΜΜ και δημόσιους χώρους και κτίρια από το 2000. Ο σκύλος οδηγός εκπαιδεύεται για 18 μήνες και όταν τελειώσει η εκπαίδευσή του μπορεί να υπακούσει μέχρι και σε περίπου 300 εντολές. Το κόστος αγοράς είναι περίπου 1500 ευρώ και το κόστος εκπαίδευσης είναι περίπου 25000 ευρώ. Το Κέντρο Σκύλων Οδηγών Ελλάδος που είναι αδελφό σωματείο με το Φάρο Τυφλών τους δίνει στους τυφλούς χρήστες δωρεάν. Είναι πολύ σημαντικό βήμα για την ελληνική πραγματικότητα καθώς η εκπαίδευση στην ελληνική γλώσσα καθιστά τους σκύλους προσβάσιμους σε όλους τους έλληνας τυφλούς.
- ✓ **Συνοδεία από άνθρωπο.** Μπορεί να μας χρειαστούν σε μια στάση λεοφορείου ή σε ένα φανάρι μιας μεγάλης διαστάρωσης που δεν έχει ηχητική ειδοποίηση στο φανάρι και υπάρχει πολύ θόρυβος για να είναι ξεκάθαρη η δυνατότητα κίνησης απέναντι. Ρωτάμε πάντα ευγενικά αν χρειάζονται βοήθεια και στην περίπτωση που μας πουν «ναι», συνοδεύουμε. Ο συνοδός είναι πάντα μπροστά πό τον τυφλό και ο τυφλός κρατάει τον αγκώνα του συνοδού του ακολουθώντας τον σε πόσταση μισού βήματος. Δίνουμε πληροφορίες σε ιδιαίτερες περιπτώσεις, όπως αρχή και τέλος σκάλας ή σε στενό πέρασμα κ.α

Μετά την παρουσίαση των τρόπων κινητικότητας χωρίζουμε τα παιδιά σε ζευγάρια και φοράμε μάσκες. Ανά 3 εκθέματα τα παιδιά καλούνται να αλλάζουν μάσκα με το διπλανό τους.

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Γραφή Braille.

Παρουσίαση της γραφής. 6 κουκίδες και ο αριθμός που αντιστοιχεί στην καθεμιά. Αν η ομάδα δυσκολεύεται στην κατανόηση των κουκίδων και των συνδυασμών χρησιμοποιούμε την αυγοθήκη με τα μπαλάκια για καλύτερη αναπαράσταση. Κάνουμε ένα μικρό παιχνίδι με συνδυασμούς και γράμματα και μετά μοιράζουμε μαρκαδόρους για να γράψουν τα παιδιά το όνομά τους.

(Υποσημείωση: στις ομάδες νηπίων δεν γράφουμε το όνομα, απλά δίνουμε υλικό στις δασκάλες για να γίνει παιχνίδι στο σχολείο το προσχολικό έντυπο). (Καραβίνου Αργυρώ, 2015, ενημερωτικό φυλλάδιο Μουσείο Αφής,)

Εντυπώσεις

Θα ξεκινήσω επαναδιατυπώνοντας ότι το μουσείο Αφής ανήκει στα πέντε του είδους του σε ολόκληρο τον κόσμο και είναι ο καλύτερος δυνατός τρόπος ώστε τα άτομα με πρόβλημα όρασης να γνωρίσουν την πολιτιστική μας κληρονομιά. Η ελευθερία του επισκέπτη να αγγίζει τα εκθέματα, τα οποία είναι πιστά αντίγραφα πρωτότυπων αρχαιολογικών αγαλμάτων, είναι κάτι το οποίο δεν μπορεί εύκολα να αποτυπωθεί σε λέξεις καθώς είναι κάτι που πρέπει να το βιώσει κανείς προσωπικά. Η στιγμή που φόρεσα την μάσκα και αφέθηκα στην καθοδήγηση του συνοδού μου θα την χαρακτήριζα ως παράξενη. Στην αρχή όλα τα εκθέματα φαίνονται ίδια, αλλά στην πορεία η φαντασία αρχίζει να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο και δουλεύει ως αντικατάστατο της όρασης. Είναι μαγικός ο τρόπος που οι υπόλοιπες αισθήσεις αρχίζουν να ενδυναμώνονται και να ενισχύεται η αφή. Στην συνέχεια, έκανα για δεύτερη φορά την περιήγηση του μουσείου αλλά αυτή την φορά με τη βοήθεια του «λευκού μαστουνιού». Αν και είχα ήδη αγγίξει τα εκθέματα, αυτή η φορά ήταν συναισθηματικά πιο έντονη αφού έπρεπε να μετακινηθώ μόνη μου στους χώρους οι οποίοι ήταν γεμάτοι με επισκέπτες και παιδιά. Ήταν ένας μοναδικός συνδυασμός εμπειριών που εκπληρώνει τον σκοπό του μουσείου : να κατανοήσουμε καλύτερα τις ιδιαιτερότητες και τις αναπηρίες των ατόμων με προβλήματα όρασης.

Σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, τα παιδιά έδειξαν την μέγιστη προσήλωση τους καθ' όλη τη διάρκεια κάνοντας ενδιαφέρουσες ερωτήσεις. Το ενδιαφέρον τους κορυφώθηκε όταν η εκπαιδευτικός τους εξηγούσε με ποιο τρόπο συνοδεύουμε κάποιον με πρόβλημα όρασης και πως

χρησιμοποιείται το «λευκό μαστουνί». Η στιγμή που θα χωριζόντουσαν σε ομάδες για να ακολουθήσουν την γνωστή διαδικασία έδωσε στα παιδιά ακόμη μεγαλύτερο ενθουσιασμό. Σε αυτό όμως που αφιέρωσαν περισσότερο χρόνο ήταν την ώρα της παρουσίασης της γραφής Braille οπότε και τις περισσότερες απορίες.

Συμπερασματικά, αν έπρεπε να δώσω έναν χαρακτηρισμό για το συγκεκριμένο μουσείο αυτό θα ήταν βιωματικό. Είναι ένα μουσείο που ουσιαστικά και κυριολεκτικά απολαμβάνεται με όλες τις αισθήσεις και το γεγονός ότι κάθε πτυχή των αντικειμένων μπορεί να είναι απτή δίνει ένα αίσθημα ελευθερίας και οικειότητας στο χώρο. Η κα Αργυρώ Καραβίνου αξίζει το λιγότερο συγχαρητήρια για την εξαιρετική δουλειά που κάνει αλλά και για την ιδιαίτερη αγάπη που προσφέρει απλόχερα στο μουσείο. Γνωρίζοντας την διαπιστώνει κανείς αμέσως ότι ανήκει στους κυριότερους λόγους για να γίνει προσφιλές το συγκεκριμένο μουσείο. Έχει την ικανότητα να κάνει τους επισκέπτες να αισθάνονται οικεία στο χώρο και είναι πάντα πρόθυμη και εξυπηρετική.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο είναι το μεγαλύτερο μουσείο της Ελλάδας και ένα από τα σημαντικότερα του κόσμου. Με αρχικό προορισμό να δεχθεί το σύνολο των ευρημάτων από ανασκαφές του 19ου αιώνα, κυρίως από την Αττική, αλλά και από άλλες περιοχές της χώρας, σταδιακά πήρε τη μορφή ενός κεντρικού Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου και εμπλουτίστηκε με ευρήματα από όλα τα σημεία του ελληνικού κόσμου.

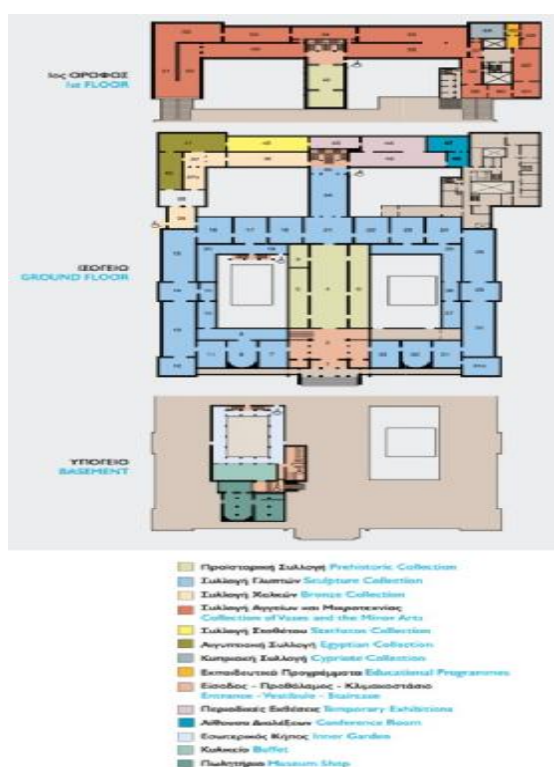
Οι συλλογές του με πάνω από 11.000 εκθέματα χρονολογούνται από την προϊστορία έως την ύστερη αρχαιότητα. Το νεοκλασικό κτήριο οικοδομήθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα σε σχέδια του L. Lange και τελικά διαμορφώθηκε από τον Ernst Ziller.

Επιπλέον, λειτουργεί ως κέντρο έρευνας για επιστήμονες από όλο τον κόσμο και συμμετέχει στην εκπόνηση ειδικών εκπαιδευτικών και άλλων προγραμμάτων. Στο αμφιθέατρο του διοργανώνονται αρχαιολογικές διαλέξεις, ενώ καινοτομία αποτελεί και η δυνατότητα ξενάγησης ατόμων με προβλήματα ακοής από το επιστημονικό προσωπικό.

Το μουσείο λειτουργεί ως Ειδική Περιφερειακή Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού, ενώ οι πέντε μόνιμες συλλογές του, εκτός από εκθεσιακές ενότητες, αποτελούν και αυτόνομα διοικητικά τμήματα (<http://www.namuseum.gr>).

Ειδικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για κωφούς

«Το ειδικό Εκπαιδευτικό αυτό Πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά το Μάρτιο του 1988 στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, στα πλαίσια των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Όλοι γνωρίζουμε την ευαισθησία και το ενδιαφέρον της πολιτείας για τα άτομα με ειδικές αναπηρίες, στα οποία ανήκουν και οι κωφοί. Σύμφωνα με το άρθρο 27.1-9.12.75 της Παγκόσμιας Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, «είναι δικαίωμα όλων να απολαμβάνουν ελεύθερα την καλλιτεχνική και πολιτισμική ζωή της κοινότητας του κάθε μέλους-κράτους».

Σκοπός του Εκπαιδευτικού αυτού Προγράμματος είναι να δοθεί στους κωφούς η δυνατότητα πρόσβασης στη γνώση του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Οι εικόνες στο εξώφυλλο του εντύπου, που υποδεικνύουν τις δυνατότητες του κωφού ατόμου: «Βλέπω, σκέπτομαι, απορώ, ερωτώ, ερευνώ, καταλαβαίνω, μαθαίνω, δημιουργώ» και δηλώνουν ότι ο κωφός από μικρό παιδί δεν ζει σε λήθαργο, αλλά προβληματίζεται. Είναι ον που προσπαθεί να κερδίσει ό,τι του στερήσε η φύση και το πετυχαίνει, αφού την ακοή την αντικαθιστούν τα μάτια, το μυαλό και η θέληση!

Μέχρι πριν από λίγα χρόνια οι άνθρωποι αυτοί ζούσαν απομονωμένοι και κλεισμένοι στον εαυτό τους, με αποτέλεσμα να αδιαφορούν για όσα κάνουν τους άλλους να προοδεύουν και να θεωρούνται επιτυχημένοι. Δυστυχώς, ο περισσότερος κόσμος πίστευε ότι ο κωφός δεν είναι σε θέση να ωφεληθεί, όταν ασχολείται με ζητήματα πέρα από τα καθημερινά.

Οι ακούοντες δεν πίστευαν στις ικανότητες και στη θέληση των κωφών για μάθηση και θεωρούσαν ότι η πνευματική εξέλιξη είναι προνόμιο μόνο των ακουόντων. Λάθος! Ευτυχώς οι απόψεις αυτές έχουν τώρα πια αλλάξει.

Εμείς προσπαθούμε να βοηθήσουμε τους κωφούς να χρησιμοποιούν τις δυνατότητές τους, να νιώθουν ενεργοί πολίτες και να μην στερούνται των γνώσεων που θα χαρίσει η προσέγγιση με το αρχαίο ελληνικό πνεύμα. Είναι ικανοί για πρόοδο. Με αυτήν την πεποίθηση και τον κατάλληλο τρόπο πιστεύουμε ότι συμβάλλουμε ώστε να γίνουν ισότιμα μέλη της κοινωνίας και να αισθανθούν ελεύθεροι. Γιατί ο άνθρωπος που έχει γνώσεις είναι ελεύθερος για πρόοδο.»

(Κοκκέβη-Φωτίου, 2004)

Θέματα Εκπαιδευτικού Προγράμματος

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Το πρόγραμμα υλοποιείται στις Αίθουσες της Προϊστορικής Συλλογής (Νεολιθική, Μυκηναϊκή, Θήρας) και της Συλλογής Αγγείων και Μικροτεχνίας του Μουσείου με:

- ✓ Ερωτήσεις/Απαντήσεις.
- ✓ Πλαστικοποιημένες καρτέλες με ορολογία, που διανέμονται.
- ✓ Ζωγραφική (σε καρτέλες από χαρτόνι) ή σύνθεση παζλ (επιλέγει το παιδί).

(Κοκκέβη-Φωτίου Δήμητρα, 2004)

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Οι μαθητές καλούνται να επιλέξουν μία από τις Αίθουσες των Συλλογών του Μουσείου.

Και στις δύο ηλικιακές ομάδες το Πρόγραμμα διαρκεί δύομιση ώρες, συμπεριλαμβανομένης και της εκπαιδευτικής διάλεξης διάρκειας μισής ώρας, που δίνεται στο Αμφιθέατρο του Μουσείου.

Νεολιθική Αίθουσα

Γίνεται εκπαιδευτική διάλεξη με την βοήθεια προβολής διαφανειών (slides) για να αντιληφθούν τα παιδιά το έργο του αρχαιολόγου. Μετά τη διάλεξη, τα παιδιά οδηγούνται στη Νεολιθική Αίθουσα, όπου έρχονται σε επαφή με τα δημιουργήματα που ο νεολιθικός άνθρωπος κατασκεύασε για να ευκολύνει τη ζωή του.

Τελειώνοντας, τα παιδιά συναρμολογούν παζλ, με τη βοήθεια του αρχαιολόγου, όπως ακριβώς κάνει ο συντηρητής, όταν προσπάθει να συνταιριάξει τα κομμάτια ενός σπασμένου αντικειμένου και να του δώσει την αρχική του μορφή.

Μυκηναϊκή Αίθουσα

Γίνεται εκπαιδευτική διάλεξη με την βοήθεια προβολής διαφανειών (slides) για να κατανοήσουν οι μαθητές το έργο του Σλήμαν, που στηρίχθηκε στη μελέτη των ομηρικών επών, και των άλλων ερευνητών του Μυκηναϊκού πολιτισμού. Ακολουθούν ερωτήσεις/απαντήσεις κατά την εκπαιδευτική ξενάγηση και κατόπιν δίνονται στα παιδιά πλαστικοποιημένα σχέδια των παραστάσεων των σφραγίδων και μιας πινακίδας της Γραμμικής γραφής Β, όλα σε μεγέθυνση.

Στην συνέχεια, δίνονται στοιχεία και πληροφορίες για το Μυκηναϊκό πολιτισμό με την παρουσίαση της αναπαράστασης της ακρόπολης των Μυκηνών. Τέλος, δίνονται στα παιδιά σχέδια εκθεμάτων σε χαρτί και φύλλα χαλκού, πάνω στα οποία χαράζουν

τις παραστάσεις. Επίσης, τους δίνονται βότσαλα για να ζωγραφίσουν σε αυτά με μαρκαδόρους παραστάσεις σφραγίδων. (Κοκκέβη-Φωτίου Δήμητρα, 2004).

Αίθουσα Θήρας

Γίνεται εκπαιδευτική διάλεξη με τη βοήθεια προβολής διαφανειών (slides) για να κατανοήσουν τα παιδιά το αρχικό σχήμα του νησιού της Θήρας, που μεταβλήθηκε μετά την έκρηξη του ηφαιστείου, καθώς και τη σημασία του αρχαιολογικού χώρου του Ακρωτηρίου, όπου ακόμη γίνονται ανασκαφές.

Ύστερα από την προβολή τα παιδιά οδηγούνται στην Αίθουσα της Θήρας, όπου κατά την εκπαιδευτική ξενάγηση γίνονται ερωτήσεις/απαντήσεις.

Τελειώνοντας, ζωγραφίζουν σε χαρτί όποια εικόνα από τα αγγεία ή από τις τοιχογραφίες τούς άρεσε και τη χρωματίζουν με πινέλο ή συμπληρώνουν με μολύβι τα κενά τμήματα των τοιχογραφιών και τα χρωματίζουν με την βοήθεια φωτογραφιών των συμπληρωμένων τοιχογραφιών.

Συλλογή Αγγείων και Μικροτεχνίας

Γίνεται εκπαιδευτική διάλεξη με την βοήθεια προβολής διαφανειών (slides) σχετικά με τις παραστάσεις από την καθημερινή ζωή, τον αθλητισμό και τους μύθους που εικονίζονται στα αγγεία.

Μετά την διάλεξη οι μαθητές επισκέπτονται τη Συλλογή Αγγείων και Μικροτεχνίας για να διακρίνουν και να κατατάζουν τα αγγεία με βάση το χρώμα, το σχήμα και την παράσταση.

Τέλος, ζωγραφίζουν με τα χρώματα που έχει το αγγείο σε κάρτα όποια παράσταση τους προκάλεσε εντύπωση.

Αξιολόγηση εκπαιδευτικού προγράμματος

Μετά το τέλος του προγράμματος δίνεται στους εκπαιδευτικούς ένα έντυπο με άγνωστες λέξεις για να τις αποστηθίσουν οι μαθητές στο σχολείο, με σκοπό τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους.

Επίσης, δίνεται και το έντυπο της αξιολόγησης για να κρίνουν και να αξιολογήσουν οι εκπαιδευτικοί με τους μαθητές το έργο μας και να απισημάνουν αν έχουν αντιληφθεί κάποιες παραλείψεις. Το έντυπο αυτό πρέπει να επιστραφεί ταχυδρομικώς.

Στην συνέχεια, ακολουθεί περιγραφή ενός εκπαιδευτικού προγράμματος το οποίο παρακολούθησα και παραθέτω τις εντυπώσεις μου.

Στις 23 Απριλίου 2015 το Δημοτικό Σχολείο Αργυρούπολης Ε΄ Τάξης, με επτά παιδιά και δύο συνοδούς παρακολούθησε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Το Μάτι Ακούει». Να σημειωθεί ότι τα παιδιά, εκτός από το πρόβλημα ακοής που

αντιμετωπίζουν, το νοητικό τους επίπεδο ήταν Γ' τάξεως δημοτικού. Οι συνοδοί ήταν γυναίκες, εκ των οποίων η μία μόνο κωφάλαλη. Το πρόγραμμα έλαβε δράση στην αίθουσα με τη συλλογή Αγγείων και Μικροτεχνίας.

Η πρώτη επαφή μουσειοπαιδαγωγού και παιδιών έγινε στην είσοδο του Μουσείου. Στα παιδιά δόθηκαν φωτογραφίες από ανασκαφές και ευρήματα τα οποία βρίσκονται στις μόνιμες συλλογές του ΕΑΜ. Κατά αυτόν τον τρόπο, έγινε στα παιδιά μια σύντομη περιγραφή για το πως τα ευρήματα φτάνουν στις προθήκες και την έννοια του μουσείου.

Με την είσοδό τους στην αίθουσα Αγγείων, τα παιδιά μεταφέρονται μπροστά στο εκάστοτε έκθεμα με την διερμηνέα να κρατάει μια επιγραφή με την ονομασία του αντικειμένου. Η κα Κοκκέβη μέσω της νοηματικής γλώσσας τους εξηγεί τη χρησιμότητα του εκθέματος ενώ παράλληλα με την χειλεανάγνωση τους δείχνει πώς προφέρεται η λέξη. Μπορεί φαινομενικά να δείχνει μια απλή διαδικασία, εντούτοις πρόκειται για μια εξαιρετικά σημαντική και συνδυαστική τεχνική μάθησης. Τα παιδιά παρατηρούν το έκθεμα καλύτερα, εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους, εξασκούνται στην χειλεανάγνωση ενώ παράλληλα οι καινούργιες λέξεις τους βοηθούν στην ορθογραφία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να λαμβάνουν πολλά μηνύματα και ερεθίσματα από ένα μόνο αντικείμενο και να τους ενδυναμώνει την συνδυαστική σκέψη τους.

Εντυπώσεις

Ευρισκόμενη για πρώτη φορά σε παρουσίαση εκπαιδευτικού προγράμματος στην νοηματική έννοια εντυπωσιασμένη τόσο ως προς τον τρόπο υλοποίησης αλλά και ως προς την συναισθηματική εμπειρία. Οι μαθητές, κατά την είσοδό τους στο μουσείο, έδειξαν το ενδιαφέρον τους και κυρίως τον θαυμασμό τους για τις συλλογές του αλλά και για το ίδιο το κτήριο. Η προσοχή τους παρέμεινε για περισσότερη ώρα στα αγαλματα ρωμαϊκής εποχής και στην αίθουσα αγγείων. Επεξεργάστηκαν με ιδιαίτερο ζήλο τις εκφραστικές λεπτομέρειες των αγαλμάτων και τις παραστάσεις των αγγείων, δείχνοντας πρόθυμα να μάθουν για τον τρόπο κατασκευής και ζωγραφικής αντίστοιχα. Η συμμετοχή των παιδιών ήταν αθρόα, καθώς παρατηρούσαν προσηλωμένα τα εκθέματα διατυπώνοντας συχνά ερωτήσεις, στοιχείο που έκανε την ξενάγηση ευχάριστη και διαδραστική. Τα εκθέματα για το εν λόγω κοινό ήταν ολοφάνερα το επικρατέστερο μέσο επικοινωνίας με τα παιδιά να τα παρατηρούν και να επιζητούν παραπάνω πληροφορίες.

Η κα Κοκκέβη-Φωτίου σχεδίασε ένα άρτιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με το οποίο συμβάλλει στην ενδυνάμωση του κωφού ατόμου έτσι ώστε να νιώθει μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση για τον εαυτό του και κυρίως να αισθάνεται απελευθερωμένος στο χώρο του μουσείου. Πρόκειται για μια δυναμική γυναίκα με ενδιαφέρουσα

προσωπικότητα που και μια απλή συζήτηση μαζί της είναι αρκετή για να μεταδώσει ιδιαίτερες γνώσεις.

Αξίζει να σημειωθεί η μοναδικότητα του συγκεκριμένου προγράμματος καθώς είναι το μόνο που απευθύνεται σε κοινό με προβλήματα ακοής. Προκαλούνται έντονα συναισθήματα βλέποντας ανθρώπους που στερούνται μιας αίσθησης να αναπληρώνουν τις υπόλοιπες με το μουσείο να παίζει ένα σημαντικό ρόλο σε αυτό. Επίσης, να σημειώσουμε πως δίνεται η δυνατότητα στους τυφλούς να επισκεφθούν συνοδευόμενοι τους εκθεσιακούς χώρους και να αγγίζουν επιλεγμένα εκθέματα φορώντας γάντια για την προστασία των αντικειμένων.

Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα

Το Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα εγκαινιάστηκε στις 16 Αυγούστου 2014. Πολύς κόσμος από το Δάρα και άλλες περιοχές ήταν εκεί για να παρακολουθήσουν από κοντά τα εγκαίνια και να επισκεφθούν τους χώρους του Μουσείου.

Την εκδήλωση προλόγισε ο Πρόεδρος του Συλλόγου Δαραίων Θεόδωρος Τσάμης ο οποίος μίλησε για μία πολύ σημαντική στιγμή για το χωριό Δάρα. Ο Μουσειολόγος Στέλιος Πλάκας είπε ότι το Μουσείο σχεδιάστηκε ως σύμβολο για το Δάρα και ως τόπο έμπνευσης για κάθε επισκέπτη.

Μίλησαν επίσης ο πρώην Υπουργός και βουλευτής Αρκαδίας Ανδρέας Λυκουρέντζος, ο Περιφερειάρχης Πελοποννήσου Πέτρος Τατούλης και ο Δήμαρχος Τρίπολης Γιάννης Σμυρνιώτης (<http://www.dara.gr/category/mouseio-laikou-politismou/>).

MUSEUM
OF FOLK
CULTURE
DARA ARCADIA

ΜΟΥΣΕΙΟ
ΛΑΪΚΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΑΡΑ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

ΕΓΚΑΙΝΙΑ

ΜΟΝΙΜΗ ΣΥΛΛΟΓΗ Ι. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

////////////////////////////////// **16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2014** //////////////////////////////////////

ΩΡΑ 19.30

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΔΑΡΑΙΩΝ

Η πρόσκληση από τα εγκαίνια του Μουσείου.

Η μόνιμη συλλογή «Ιωάννης Μπακόπουλος»

Οι προβληματισμοί των Δαραίων αρχικά καθυστερούνται από την ύπαρξη της συλλογής που δημιούργησε ο Ιωάννης Μπακόπουλος, τοπικός λαϊκός καλλιτέχνης που θέλησε να διατηρήσει και να αναδείξει μέσα από την ξυλογλυπτική του, το παρελθόν του Δάρα. Καταλήγουμε στην άρνηση φόβου για το μέλλον, που έρχεται μέσα από την πρωτοβουλία του Συνδέσμου Δαραίων να δημιουργήσει το κέντρο πολιτιστικής στέγης για την συλλογή του Ι. Μπακόπουλου. Το Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα Αρκαδίας με τη δράση του έρχεται να καλύψει τις πολιτισμικές αναπηρίες ενός τόπου, αλλά και να θρέψει με ελπίδα, γνώση και ψυχαγωγία κάθε επισκέπτη που αναζητά τον πολιτισμό, διανύοντας μονοπάτια, είτε φτάνοντας σε ψηλά ορεινά σημεία.

Η μόνιμη συλλογή του Μουσείου «Ι. Μπακόπουλος» προέρχεται από εντυπώσεις της μυθολογίας και της τοπικής παράδοσης, γεμάτη ερωτισμό και φυσιολατρία. Διατηρεί προσωπική ξυλόγλυπτη τεχνοτροπία και καθιστά τα αντικείμενα φορείς μηνυμάτων. Η σημασία της Μόνιμης Συλλογής έγκειται στην ιδιαίτερη καλλιτεχνία καθώς ο Ι. Μπακόπουλος δημιούργησε θεματολογικά ξυλόγλυπτα με εγχάρακτα και ανάγλυφα διακοσμητικά στοιχεία. Τα αντικείμενα που πολλά φέρουν την υπογραφή του καλλιτέχνη επίσης δημιουργικά, αποτελούν τον θεματοφύλακα για την πορεία του χωριού στο πέρασμα των αιώνων. Μοναδικά κομμάτια ξυλογλυπτικής, ενταγμένα στη μουσειογραφική σύνθεση του Μουσειολόγου Στυλιανού Ι. Πλάκα, ιστορούν γεγονότα και πτυχές μίας περιοχής με ιστορικό περιεχόμενο και παραδόσεις γεμάτες μυστήριο και ζωντάνια, ενώ με τη θέση τους στην έκθεση μεταφέρουν τον επισκέπτη στον κόσμο της ξυλογλυπτικής, στην τέχνη που μετατρέπει το ξύλο σε έργο τέχνης.

Στη συνέχεια παρατίθενται ενδεικτικά κάποια από τα εκθέματα του μουσείου και έργα του Ι. Μπακόπουλου (http://www.dara.gr/category/mouseio_laikou_politismou/).

«Βαγενάκι», Κατασκευή 1977

Βαρελάκι

«Γεωργός με αλέτρι»

Το Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα Αρκαδίας και η συμβολή του στα Α.μ.ε.Α

Σύμφωνα με τον Μουσειολόγο-Μουσειογράφο Στυλιανό Πλάκα και επιστημονικό υπεύθυνο του Μ.Λ.Π.Δ.Α, η αναπηρία δεν είναι «εμπόδιο» για το συγκεκριμένο μουσείο καθώς τέθηκαν προϋποθέσεις και αρχές που επιτρέπουν στους επισκέπτες να λάβουν μία άνετη και ευχάριστη μουσειακή εμπειρία.

(http://www.dara.gr/category/mouseio_laikou_politismou/)

Οι βασικοί άξονες, που καθιστούν το Μουσείο σύγχρονο, είναι τόσο η μουσειολογική ιδέα, όπως αναπτύσσεται και προσδιορίζει την λειτουργία του, όσο και ο μουσειογραφικός

σχεδιασμός.

Ο εκθεσιακός σχεδιασμός αποτελεί μια πρωτοποριακή πρόταση-ιδέα για μουσεία με λαογραφικό περιεχόμενο. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της έκθεσης και του Μουσείου συνολικά αποτυπώνεται και στην δυνατότητα πρόσβασης που έχει δοθεί για τις ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, όπως τα άτομα με αναπηρία. Έτσι η επίσκεψη γίνεται εύκολα και με ασφάλεια.

Για πρώτη φορά στην Ελλάδα ενσωματώνεται σε μόνιμη μουσειακή έκθεση η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Ο Πολυχώρος Εκπαίδευσης στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα και Υποστηρικτικής Παρέμβασης «ΚΙΒΩΤΟΣ», ενστερνίστηκε την ανάγκη για την χρήση της Ε.Ν.Γ σε μουσεία και δέχθηκε πρόθυμα να υποστηρίξει τη δημιουργία οπτικοακουστικού υλικού, που προβάλλει τις προφορικές παραδόσεις του χωριού Δάρα. Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής αναδεικνύεται από την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Οι ακούοντες επίσης μπορούν να παρακολουθούν το βίντεο, καθώς η νοηματική συνοδεύεται με προφορική αφήγηση. Το ενδιαφέρον των ακούοντων είναι υψηλό επειδή παρακολουθούν μία γλώσσα, που ενδεχομένως να μην γνωρίζουν.

Η Ε.Ν.Γ. έχει ενταχθεί σύμφωνα με το «Εγχειρίδιο Πολιτικής Διαχείρισης Συλλογών και Μουσείου» (http://www.dara.gr/category/mouseio_laikou_politismou/), ως μία από τις κύριες γλώσσες που χρησιμοποιεί το Μουσείο μεταξύ των ελληνικών και αγγλικών.

Με επιστημονικά κριτήρια και σύμφωνα με τις αρχές συντήρησης, έχουν επιλεγεί αντικείμενα από τη συλλογή του Ιωάννη Μπακόπουλου, που είναι δυνατόν να ψηλαφιστούν και να γίνει η ξυλογλυπτική τέχνη περισσότερο κατανοητή.

Το κτίριο του Μουσείου στις υπηρεσίες των Α.μ.ε.Α.

Η κατάλληλη σχεδίαση του κτιρίου για την πρόσβαση Α.με.Α είχε υπολογιστεί νωρίτερα και ολοκληρώθηκε με τον εκθεσιακό σχεδιασμό. Μελετώντας τις βασικές αναπηρίες και την πορεία των Α.με.Α μέσα στους χώρους ρυθμίστηκαν θέματα όπως: οι αποστάσεις, ώστε να μην εμποδίζονται τα αμαξίδια και η πορεία των ατόμων με

μειωμένη όραση, τα κατάλληλα ύψη των εκθεμάτων, η δυνατότητα εύκολης ανάγνωσης των κειμένων και άλλες σχεδιαστικές παρεμβάσεις.

Είναι ένα παραδοσιακό κτίσμα του 1904 με μικρούς χώρους, όμως η διαρρύθμιση του κτιρίου στο σύνολο της έχει προσαρμοστεί σε μεγάλο βαθμό στις αναπηρίες όλων των ατόμων. Σπάνια συναντάμε παραδοσιακά κτίρια που να διαθέτουν τον απαραίτητο εξοπλισμό πρόσβασης ατόμων με αμαξίδιο. Ειδικό κάθισμα κινείται πάνω σε ράμπα στην κεντρική κλίμακα και εξυπηρετεί όχι μόνο άτομα με κινητικές δυσκολίες, αλλά ακόμη ηλικιωμένους και εγκυμονούσες.

Η τουαλέτα των Α.με.Α λειτουργεί στον όροφο της κύριας έκθεσης για πιο άμεση εξυπηρέτηση.

Κάθε επισκέπτης εισέρχεται ισότιμα από την κεντρική είσοδο στο Μουσείο και δεν χρησιμοποιείται δεύτερη είσοδος για τα Α.με.Α.

Το Μουσείο αξιοποίησε υψηλό ποσοστό του προϋπολογισμού του για την λειτουργία μέσων πρόσβασης για όλους ανεξαιρέτως τους επισκέπτες.

Έχει σχεδιαστεί η δυνατότητα ξενάγησης για άτομα με ολική τύφλωση (<http://www.youtube.com/watch?v=lqpGePs4ato>). Τα τοπικά μουσεία μπορούν να λειτουργούν ως υποδειγματικά και αυτό προσπαθούμε να επιτύχουμε μέσα από κάθε συνεργασία. Στο διάστημα αυτό της λειτουργίας του, το Μουσείο έχει προχωρήσει σε εκπαιδευτικές, πανεπιστημιακές συνεργασίες και ευελπιστούμε να συνεχίσουμε και σε συνεργασίες με μεγαλύτερο κοινωνικό ενδιαφέρον.

Τα ασφαλή συμπεράσματα, που βγαίνουν από τα ερωτηματολόγια δείχνουν την θετική αξιολόγηση των επισκεπτών απέναντι στην δυνατότητα πρόσβασης των Α.με.Α στο Μ.Λ.Π.Δ.Α. Ωστόσο το Μουσείο εξετάζει συνεχώς τις υπηρεσίες του ανάλογα με τις αναπηρίες που προκύπτουν.

Εντυπώσεις

Αν και δεν έχω πραγματοποιήσει επίσκεψη στο μουσείο ώστε να εκφέρω προσωπική άποψη, οφείλω ωστόσο να δώσω συγχαρητήρια στον Στέλιο Πλάκα για την πρώτη σπουδαία δουλειά του και να επικροτήσω την προσπάθεια του που αν μη τι άλλο στέφθηκε με επιτυχία. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό και ενθαρρυντικό για τη γενιά μας, να υπάρχουν νέα άτομα οποία προσφέρουν με ζήλο έργο στο χώρο του πολιτισμού και να βάζουν το δικό τους λιθαράκι στην ενδυνάμωση των μουσείων. Το Μουσείο Λαϊκού Πολιτισμού Δάρα Αρκαδίας είναι μια περίτρανη αποδείξη πως ένα παραδοσιακό κτήριο με συλλογές που διηγούνται την ιστορία παλαιότερων χρόνων, μπορούν περίτεχνα να προσαρμοστούν στις σύγχρονες αναπηρίες του σήμερα. Ο μουσειολόγος-μουσειογράφος Στέλιος Πλάκας κατάφερε με μαεστρία να δημιουργήσει ένα μουσείο λαϊκού πολιτισμού, σε μια όχι και τόσο τουριστική περιοχή όπως είναι το Δάρα Αρκαδίας, κάνοντας το μουσείο ορόσημο για την περιοχή και βάζοντάς την στους ταξιδιωτικούς προορισμούς. Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι ο μουσειογραφικός σχεδιασμός του μουσείου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πρότυπο για τα λαογραφικά μουσεία.

Μια ακόμη επισύμανση, είναι η έξυπνη κίνησή του να ενσωματώσει την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα στην μόνιμη έκθεση, κάτι που συμβαίνει για πρώτη φορά. Μια κίνηση με διττή σημασία, αφού προσφέρει εξυπηρέτηση στα άτομα με πρόβλημα ακοής αλλά και βοηθάει στη διάδοση της γλώσσας στους ακούντες που αντιλαμβάνονται την σημαντικότητα της γνώσης της γλώσσας.

Κλείνοντας, είναι ένα μουσείο που αφουγκράζεται με αξιοπρέπεια και κύρος ένα κοινό που αντιμετωπίζει δυσκολίες και δυστυχώς πολλές φορές παραγκωνίζεται από άλλους πολιτιστικούς φορείς. Ο Στέλιος δημιούργησε ένα μουσείο που ανταποκρίνεται απόλυτα στο όρο «μουσείο» και αυτός είναι: *μουσεία χώροι εκπαίδευσης και προσβάσιμα για όλους!*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Μέσα από τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία μελετήθηκε η σημασία της ένταξης Ατόμων με Αναπηρίες στους χώρους των μουσείων αλλά και η σημασία της μουσειοπαιδαγωγικής. Ο κοινωνικός αποκλεισμός συμβάλλει στον διαχωρισμό προνομιούχων και μη αλλά και στην περαιτέρω ενίσχυση στερεοτύπων γενικότερα. Η προσέλευση των ΑμεΑ στα μουσεία καταπολεμά τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που εσφαλμένα δημιουργούνται, καθώς ενθαρρύνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ο σεβασμός των δικαιωμάτων τους.

Τα μουσεία οφείλουν να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίζουν στα Άτομα με Αναπηρίες την πρόσβαση στα πολιτιστικά δρώμενα, έτσι ώστε να αποκτήσουν την δυνατότητα να αναπτύξουν και να εξελίξουν το δημιουργικό και το διανοητικό τους δυναμικό.

Οι Νέες Τεχνολογίες, «όχημα» του μέλλοντος, κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος στα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα. Η χρήση τους στα εκπαιδευτικά προγράμματα γενικότερα αλλά και ειδικότερα στα προγράμματα σε σχέση με τα ΑμεΑ κρίνεται επιτακτική, καθώς παρέχουν την ικανότητα ενεργητικής-βιωματικής μάθησης (σε αντίθεση με αναχρονιστικές παιδαγωγικές τεχνικές), αμεσότητα, προάγουν την προσέλκυση ολοένα και περισσότερου νεανικού κοινού και τέλος, παρέχουν την δυνατότητα εξοικείωσης με την τεχνολογία.

Με το πέρασμα των χρόνων ο ρόλος των μουσείων καθίσταται ολοένα και πιο ξεκάθαρος, με την μουσειοπαιδαγωγική να κατέχει εξέχουσα θέση και οι επισκέπτες να επιδεικνύουν έντονο ενδιαφέρον στα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα. Θα μπορούσαμε να προβλέψουμε ότι μελλοντικά τα μουσεία θα αξιοποιούνται ακόμη περισσότερο από το κοινό, με τον εκπαιδευτικό τους χαρακτήρα να αναβαθμίζεται ακόμη περισσότερο μέσω του σχεδιασμού και της υλοποίησης καινοτόμων προγραμμάτων μουσειοπαιδαγωγικής φύσεως. Τέλος, τα μουσεία θα συμβάλλουν στην μείωση των φαινομένων του κοινωνικού αποκλεισμού και των ρατσιστικών προδιαθέσεων, αφού κατέχουν εξέχοντα ρόλο αγωγής της εκπαίδευσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ambrose and Paine (1993) *Museum Basics*. Λονδίνο: Routledge
- Βελιώτη-Γεωργοπούλου, Μ. & Τουνταςάκη, Ε. (επιμ.). (1997). *Μουσεία και Άτομα με Αναπηρίες - Εμπειρίες και προοπτικές, Πρακτικά ημερίδας Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, 27/5/1993*. Αθήνα: Gutenberg
- Black, G. (2009). *Το Ελκυστικό Μουσείο. Μουσεία και Επισκέπτες*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΙΟΠ
- Cabinet Office (2001) *Preventing Social Exclusion: Report by the Social Exclusion Unit*, Λονδίνο: Cabinet Office
- Hooper-Greenhill, E. (2006). *Το Μουσείο και οι Πρόδρομοί του*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΙΟΠ
- Ζώνιου-Σιδέρη Α. (1996). *Οι Ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους*. Αθήνα: εκδόσεις Ελληνικά γράμματα.
- ΒΔ 212 Τεύχος Α' 08/09/1954, *Ίδρυμα «Θεοτόκος»*
- Γκαζή Α.-Νούσια Τ. (2003) *Αρχαιολογία στον ελληνικό χώρο: Μουσειολογία*, ΕΑΠ, Πάτρα από Μουσειολογία
- Ελληνική Ομοσπονδία Σωματείων Φίλων των Μουσείων (ΕΟΣΦΙΜ) (2007) *Πρακτικά Ημερίδας Οι Νέες Τεχνολογίες στα Μουσεία – Σύγχρονες Τάσεις και Αντιλήψεις*. Αθήνα: Πολεμικό Μουσείο Αθηνών
- Ζάχου-Καλκούνη Π., *ICOM και Μουσειοπαιδαγωγική* ανακτήθηκε 13/11/2016 από <http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/kalkounou.pdf3>
- Κοκκέβη-Φωτίου Δ. (2004) *Το μάτι ακούει: εκπαιδευτικό πρόβλημα για κωφά παιδιά*. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
- Μούλιου, Μ., Μπούνια, Α. (1999). Εισαγωγή στην Αρχαιολογία. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, Τεύχος 70 (No 3), 30
- Μπενάκη-Πολυδώρου, Ι. (1997). Πρόσβαση ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Τέχνη. Το Μουσείο Αφής του Φάρου Τυφλών Ελλάδος. Στο Ε. Βελιώτη-Γεωργοπούλου & Ε. Τουνταςάκη (επιμ.), *Μουσεία και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες, Εμπειρίες και Προοπτικές, Πρακτικά ημερίδας Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, 27/5/1993* (σσ. 111-123). Αθήνα: Gutenberg
- Νάκου, Ε.(2001). *Μουσεία: Εμείς, τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος
- Newman και McLean (2000). *Museums as agents of social inclusion*. Museum Professionals Group. Transactions
- Οικονόμου, Μ. (2003). *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Οικονόμου, Μ. (2004). *Νέες Τεχνολογίες και Μουσεία. Εργαλείο, τροχοπέδη ή συρμός;* *Museology, International Scientific Electronic Journal*, Τεύχος 4, 1-14. Ανακτήθηκε 10/2/2016 από:

http://www.makebelieve.gr/mr/teaching/UoAMS/papers/EconomouMaria_2004.pdf

- Πολυχρονίου, Ι. (2004). Σχεδιασμός δημόσιων και Πολιτιστικών κτιρίων. Στο Λ. Τσιτούρη (επιμ.) *Πρόσβαση Ατόμων με Αναπηρία σε χώρους Πολιτισμού και Αθλητισμού, Πρακτικά Συνεδρίου Θεσσαλονίκη, 30/10/2003-1/11/2003*. Αθήνα: ΥΠΠΟ
- Στεφανίδης, Κ. (2004). *Μελέτη με αντικείμενο την Καθολική Πρόσβαση και Ισότιμη Συμμετοχή Ατόμων με Αναπηρίες (ΑμεΑ) στην Κοινωνία της Πληροφορίας*. Κρήτη: Πανεπιστήμιο Κρήτης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας»
- Sandell (2003:45) Social inclusion, the museum and the dynamics of sectoral change, *Museum and Society* Τεύχος 1, σ. 45
- Τσιώλη, Ε. (2016). *Ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού*. Ανακτήθηκε 14/11/2016 από <http://www.paidorama.com>
- Χορταρέα, Ε. (2002). Ιστορική εξέλιξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσείων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Στο: Κόκκινος, Γ., Αλεξάκη, Ε. (επιμ.), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή* (σελ. 179-188). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Χρυσουλάκη, (1997) Ο εκπαιδευτικός ρόλος του Μουσείου, *5ο Περιφερειακό Σεμινάριο Μουσείο και Σχολείο*, Καλαμάτα, Απρίλιος 1997 (σ. 13-15)

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- <http://www.mouseiopaidagogiki.gr>
- http://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_el
- <http://www.who.int/en/>
- <http://www.benaki.gr>
- <http://www.cycladic.gr>
- <http://www.hcm.gr>
- <http://www.pli.gr>
- <http://www.childrensartmuseum.gr>
- <http://www.byzantinemuseum.gr>
- <http://www.moma.org>
- <http://www.vam.ac.uk>
- <http://www.guggenheim.org>
- <http://www.fte.org.gr>
- <http://www.tactualmuseum.gr>
- <http://www.namuseum.gr>
- <http://www.youtube.com/watch?v=lqpGePs4ato>
- http://www.dara.gr/category/mouseio_laikou_politismou/
- UNESCO: <http://afroditi.uom.gr/chaireunesco/index.php/basic-text/32-basic-text.html>

- Ελληνικό τμήμα ICOM: <http://network.icom.museum/icom-greece/plirofories/to-elliniko-tmima/>
- Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων : http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Οι εικόνες που χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία αντλήθηκαν από τα επίσημα websites των εκάστοτε αντίστοιχων μουσείων. Τα links των ιστοτόπων των μουσείων έχουν ήδη αναφερθεί στα τμήματα του κειμένου και στην βιβλιογραφία.